Carmen Sylva

Povestile unei Regine

VOLUMUL I

BUCUREȘTI
Editura librăriei SOCEC & Co., Societate anonimă
1906

Prețul Lei 1.-

Inv. A. 59. 272.

Carmen Sylva

Povestile

unei Regine

139815

VOLUMUL I

BUCUREȘTI
Editura librăriei SOCEC & Co., Societate anonimă
1906

Cota 75115
Inventar 139815

RC125

B.C.U. Bucuresti
C139815

Povestea despre regina milostivă

A fost odată o regină bună care voià să aline toate durerile ce le vedeà pe pământ. Cu cât săvârşià însă mai mult bine, cu atât nevoia păreà că creşte. Mijloacele ei nu-i ajungeau s'ajute pe cei sărmani, cuvintele ei nu aveau tăria să mântuiască pe cei îndureraţi şi mânile ei nu puteau să vindece toate bolile. Ea socoteà însă că bunul Dumnezeu n'a rânduit pământul să fie aşà de rău, ci dacă oamenii ar nimerì calea cea dreaptă, ar trebuì să fie fericiţi. Se duse atunci la biserică şi făcù o rugăciune, fără să'şi dea seamă în acea clipă de toată puterea şi îndrăzneala acelei rugăciuni. Ea se rugă întocmai ca atâţi alţi oameni în nesocotinţa lor, neştiind ce s'ar puteà îmtâmplà dacă ar fi ascultaţi.

Ea zise: „Doamne, fă ca orice suferind mi-ar eşì în cale, să ajungă fericit prin privirea mea, chiar dacă ar trebuì pe urmă să îndur eu însu-mi acea suferinţă“.

Ea plecă apoi cu inima 'ndoită de teama că Dumnezeu n'a ascultat-o, căci câte-odată Dumnezeu par'că nu ascultă când ne rugăm. Ci chiar în aceeaşi zi pricepù că a fost auzită.

Găsì anume în căruciorul lui pe un băiat care pân'atunci nu fusese în stare să pună piciorul pe pământ. Il cunoştea încă de mult şi băiatul o iubeà din toată inima pe buna regină. Ca de obiceiu, merse la dânsul, îi luă mâna îngustă într'ale sale, şi cu glasul ei armonios îi grăì despre o însănătoşire apropiată. Ochii copilului se măriau din ce în ce. Ea simţià cum acesta îi soarbe par'că toată puterea din ochi, şi cum o cucereşte par'că o toropeală ne mai simţită pân'atunei. Şi deodată băiatul se ridică drept în sus: „Mi se pare că pot umblà“ — zise el, vorbind ca prin vis, se sculă din patul său de suferinţă, şi pornì pe drum, ca şi cum niciodată n'ar fi fost olog. Regina zâmbì obosită la strigătele lui de bucurie, se duse acasă, se culcă şi rămase oloagă săptămâni îndelungate. Picioarele ei erau par'că moarte. Ea însă respingea orice ajutoare din partea doctorilor, şi spunea că Dumnezeu îi va luà durerile la vremea sa. Şi aşà s'a şi întâmplat. De-atunci încolo, în acest chip îşi atrase, una după alta, toate beteşugurile: Ajunse oarbă, surdă, mută, o scuturară frigurile,

dar din aceste încercări îşi revenea totdeauna tot mai frumoasă, mai tânără şi mai strălucitoare.

Niciodată n'o auzeai că s'ar fi tânguit. De grabă însă puterea ei miraculoasă de vindecare ajunse în gura tuturora, cu toate că ea niciodată nu spunea o vorbă de aşà ceva, şi oamenii o năpădeau şi-o chinuiau cu bolile lor, şi nici nu bănuiau ce jertfe făceà dânsa pentru ei. Se ştià doar că regina e supusă la molipsiri de tot felul, şi că nu vrea să se ferească, mai cu seamă când erau copii la mijloc. Şi cu sărăcia se petreceau lucrurile la fel. Născocià izvoare de muncă şi câştig, ea însăşi însă de mult nu mai avea nimic, şi nu puteà să'şi îngăduie cea mai mică bucurie, pentru că-i lipseau mijloacele. Şi oricât de adeseori o ajutà bunul ei soţ, — totuşi i se întâmplà întocmai ca sfintei Elisabeta: rămânea numai cu vre-o manta pe umeri. Numele 'i-erà binecuvântat de mii de guri, toţi căutau să alerge 'n preajma ei şi s'o pipăie cu mâna, să-i fure o privire, căci strălucirea ochilor ei mângâià pe toţi cari o priveau. Tot creştinul se simţia mulţumit şi împăcat, şi 'şi fericea soarta, chiar după ce cu un ceas mai 'nainte se certase cu Dumnezeu. Nimenea nu puteà să nu se lase biruit de liniştea ce se revărsà din toată fiinţa ei.

Mai greu de îndurat ca toate, erau ceasurile de nerecunoaştere, când împăcà nemulţumiri şi din pricina lor trebuià s'audă chiar în casa ei vorbe urîte. Erà gata să uite că şi aceasta erà o parte din darul ei binecuvântat, şi plângea în

tăcere. Curând însă norii iarăşi se risipeau, şi 'şi da sama că trebuie să ia asupră-şi şi păcatele sufleteşti ale oamenilor. De-acì încolo răbdarea ei fù nestrămutată. Şi oamenii uitau mereu că au jignit-o, ci credeau că totdeauna au iubit-o, şi au preţuit-o şi niciodată n'au defăimat-o. Ea zâmbea atunci în taină: o privire din ochii ei le dăruise uitarea.

Intr'o vreme îi fù dat să întoarcă la calea cea dreaptă pe un om căzut în grea ispită, şi să îndure din pricina asta căinţă şi mustrări de cuget ca şi cum ar fi săvârşit o fără-de-lege. Greu de îndurat a fost aceasta, de oarece ea se ştià fără păcat, şi totuşi biata ei inimă se bătea ca de ceasul morţii, ziua şi noaptea.

Din când în când îşi da seama că erà o stare trecătoare, ca toate celelalte, dar suferinţa erà grozavă.

Intr'o zi a fost chemată de-o sărmană femee. „Ah, scumpă Doamnă Regină, singurul meu copil e pe moarte! Şi ştiu că ai burueni de leac cari ajută acolo unde nu mai e nici o nădejde". Fără să şovăe o clipă, alergă la patul morţii, unde gemea în agonie băiatul. Totuşi el deschise ochii stinşi şi o mai privì încă odată, şi această privire sporì flacăra vieţii, răsufletul îi umflă iarăşi pieptul, buzele albite şi reci i se înviorară, şi mama recunoscătoare căzù la picioarele Reginei, îmbrăţişând acum genunchii ei, acum pe fiul său mântuit dela moarte.

Când se întoarse de astădată acasă, nu se

mai simţi aşà de obosită ca în alte rânduri. Insă aşteptà cu bună ştiinţă o boală grea, poate chiar moartea. Ce spaimă o cuprinse, când în ziua următoare singurul ei copil se îmbolnăvì greu şi mergea cu paşi repezi spre moarte! „Doamne, Doamne“ se căinà dânsa, „nu cere dela mine această jertfă, căci e peste puterile mele!“ Zadarnice i-au fost toate rugăminţile, zadarnice toată îngrijirea ei plină de pricepere! Chiar şi privirea ei pierduse puterea de mai 'nainte. Copilul ei nu deschideà ochii, şi îngânà numai vorbind într'aiurea despre flori şi îngeri fără seamăn, şi zăcea acum liniştit şi alb în braţele ei, şi ea, o femee frântă, fără lacrimi, fără glas, fără putere, simţià numai că se topeşte de durere. Din ceasul acela se părù că a părăsit-o şi darul ce-l aveà.

Oamenii ziceau că a pierdut credinţa în buruenile ei de leac. Incepură zile grele pentru sărmana regină. Işi blestemà fiinţa şi rugăciunea ei, îşi zicea că ea e de vină că soţul ei adorat este nenorocit ca şi dânsa, lumea pentru ea erà aşà de neagră, par'că ar fi fost numai noapte împrejur, şi nici un răsărit de soare, şi nici o primăvară, şi nici pomi frumoşi, şi nici cântec de păsări, nimic, nimic din tot ce 'i înveselia inima odinioară. Ei, care niciodată nu cârtise pe când se gândea că a luat cu mâna durerile altora, acum cerul îi părea neîndurat, şi nu avea tăria să împărtăşască bucuria celeilalte mame care fusese scutită de cea mai grozavă durere.

După multă, multă vreme, în care s'a sbătut între chinuri şi îndoieli, odată adormise. Atunci se făcù par'că uşa ei se deschide mare, şi copilul său vine înăuntru, strălucitor, fericit, par'că se aşază pe marginea patului, îi ia cu mâna durerea de plumb ce-i apăsà pieptul şi răsufletul lui ca un miros de viorele îi aduce bucurii şi grăeşte cu glas argintiu: „Mamă, nu plânge! Tu m'ai făcut mai fericit cum n'aş fi fost niciodată pe pământ, nici cu toată dragostea ta ferbinte! Căci tu mi-ai deschis porţile cerului şi mi-a fost dat să mă 'ntorc acolo fără durere şi păcat, mulţămită jertfei tale, mamă! Nu plânge! Eu sunt veşnic cu tine! Tu ai greşit în rătăcirea ta plină de evlavie, când ţi-ai închipuit că poţi să înlături orice durere de pe pământ. Şi greşala aceasta a trebuit s'o ispăşeşti în pulbere! Căci pământul este aşà cum e voia lui Dumnezeu să-l ţină, o ocnă, un cuptor, o topitoare, o trecere foarte scurtă dela o viaţă la alta apropiată, care e mai înaltă sau mai pre jos, după chipul cum ai trăit pe pământ. Răbdare, mamă! Ceasul mântuirii tale va sunà! Şi eu sunt totdeauna cu tine, cu lumina şi puterea mea! Tu, şi de acì 'nainte, poţi să 'mparţi mângâere, pentrucă crezi în viaţa viitoare. Da, pentrucă ştii fără îndoială că pe toţi ne aşteaptă! Nu este moarte, e numai o renaştere, şi, o! mamă, dac'ai ştì tu ce frumoasă e, ai aşteptè-o strălucind de bucurie, şi n'ai mai suspinà niciodată! Sărăcia are rostul ei pe lume, ca şi boala, şi nedreptatea şi lupta!

Toate sunt numai pentru ca oamenii să se lumineze, să se ajute şi să aibă milă unul de altul! De aceea sunt fericiţi aceia cari ajută pe cei ce sufăr, din toate puterile lor şi cu orice jertfe, zălogindu-şi tot ce au de dat. Dar ca să schimbe pământul în raiu, — aceasta n'o pot face, şi nici nu li se 'ngăduie una ca aceasta, pentrucă pământul e un locaş de muncă, pe care pământenii l-au numit iad sau gheenă".

Atunci se deşteptă din somn regina, şi din ceasul acela pacea se sălăşluì în inima sa. Ea fù în stare să facă iarăşi bine, să mângâe, să înveselească — dar să vindece, nu! Şi nu mai dorià nimic, ci erà liniştită, mulţumită şi răspândea pace în jurul său.

Stai! Cine-i acolo?

Erà în noaptea rece, ploioasă şi neagră ca păcatul, după lupta sângeroasă dela Griviţa. Regele Carol săvârşise minuni de vitejie cu mica sa armată. De trei ori focul iadului asvârlise înapoi de pe rădvanele Plevnei pe vânători şi pe dorobanţi. Regele stà cu faţa lui severă, ca cioplită în piatră şi cu ochii săi de vultur, în mijlocul câmpului de bătaie, în ploaia de gloanţe şi când pentru a treia oară oamenii lui se retrăgeau, pentrucă jumătate din ei, tocmai două mii, zăceau la pământ, atunci lacrimile îi năpădiră pe obraji, dar cu glas de tunet strigă el către cei cari băteau în retragere: „Incotro?“

„Vai, stăpâne! Nici unul dintr'ai noştri nu mai trăeşte, niciunul n'a mai rămas dintre noi toţi!“

„Cum? Nici unul?“ se răsti regele,„ tu eşti încă viu, şi cel de colo, iacă doi, şi de colo vine altul, iacă trei, patru, cinci, şase, şapte, opt, nouă, zece, întoarceţi-vă, trebue să luaţi reduta, trebue, vă zic! Inainte, marş!“ Astfel îşi strânse el însuşi oştirea ce şovăià şi o duse el însuşi înapoi unde erà mai deasă ploaia de gloanţe, şi reduta fù luată! Şi ce erà mai mult încă, păstrată peste noapte, când Turcii făcură o nouă încercare de a scoate pe Români de-acolo. Regele Carol şedea în cortul său şi ascultà împuşcăturile care-i spuneau că s'a început un nou atac, şi se întrebà: Oare armata lui cea tânără şi neexperimentată va mai avea putere şi curaj, după acea lungă zi grea în care a văzut atâţia inşi căzând? El mai văzuse şi că Griviţa nu erà Plevna, ci mai erà o vale între fort şi reduta cea mare. Cu inima împovărată de griji steteà acolo. Somnul nu i se lipià de gene, nu luase nimic în gură, căci împărţea toate neajunsurile cu soldaţii săi. Pe patul său de campanie, în multe nopţi a nins şi-a viscolit aşà de tare, încât a trebuit să aşeze câteva scaune portative de fier peste manta, pentru ca să rămână teafăr.

Inaintea cortului său, stà un tânăr soldat de strajă, căruia îi ardeà inima de părere de rău că a trebuit să rămână, căci şi el voià să se facă vrednic de „Crucea Sf. Gheorghe“ şi „Virtutea Militară“, şi acum scăpà din mână un prilej aşà de frumos, în care ar fi putut să 'şi arăte curajul. Nu-i trecea prin minte că putea

să se afle şi el printre aceia cari acopereau câmpul de bătaie, ale căror vaete erau şi mai înspăimântătoare ca muţenia lor, când numai cu feţele lor palide chemau mărturie cerul, că s'au luptat ca leii, împotriva unor ziduri, cum ziceau ei, pe când Turcii după rădane trăgeau în carne vie. Se gândeà numai ce bucurie erà să facă miresei sale când s'ar fi întors acasă împodobit cu o cruce, şi nu ştià că luarea Griviţei nu însemnà luarea Plevnei, ci că va stà de strajă încă multe nopţi reci şi lungi de-arândul şi că-i vor amorţì de frig picioarele în şanţuri, înainte de căderea Plevnei; cu urechea tot aşà de aţintită ascultà el înfricoşatele împuşcături, care pocneau mereu din redută şi nici nu se apropiau, nici nu se depărtau. Ştià tot aşà bine ca şi Regele că dacă Turcii ar năvălì, cortul regelui e prea aproape şi ar fi mai-mai cu neputinţă să-l apere pe Rege. Acesta însă nu voià să se întoarcă biruit. El ştià numai vechea zicală: Pe scut sau cu scutul! Căci, biruită, România ar fi încetat de a mai fi.

Stan auzì atunci un pas îndesat, şi o arătare ciudată se oprì în faţa lui. Nu mai văzuse nici odată această uniformă, doar în icoane foarte vechi: Nu erà nici Rus, nici Cazac, nici Cerchez; purtà o tunică albastră cu şireturi de aur, pantaloni roşii şi cisme înalte, galbene. De şold îi atârnà un paloş ciudat, care nu erà nici spadă, nici sabie.

Nu ştià ce să creadă despre acest oaspe puternic care stătea aici în faţa lui, şi cu toate că

sguduit de un fior de spaimă neînțeleasă, — îndreptă baioneta spre el, cu un puternic: „Stai! Cine-i acolo?“

„Român“, venì răspunsul cu o voce tunătoare.

„Parola, știi parola?“

„O știu!

„România!“ zise soldatul.

„Ștefan-cel-Mare“, răspunse ciudatul oaspe, fără să șovăiască.

Atunci Stan se dete în lături și fără voe prezintă arma și străinul ridică mâna cu un gest măreț și poruncitor, par'că de când lumea a fost deprins să fie salutat și să mulțămească în acest fel.

„E încă treaz Principele?“ întrebă străinul cu gândul de a intrà în cort.

„E treaz, Măria-ta!“

„De ce 'mi zici „Măria-ta!“, mă cunoști pe semne?“

„Eu“, bâlbăì soldatul, „nu știu, te cunosc ca pe sfânta scriptură, ca pe icoana sfântă din părete, ca pe crucea bisericii, aș putea să jur că ești chiar Ștefan-cel-Mare!“

Atunci străinul puse mâna pe umărul tânărului.

„Știam că ai să mă cunoști!“

Soldatul se cutremură de bucurie când simțì atingerea eroului. Par'că-i curgeau flăcări prin vine, gata să săvârșească ne mai auzite fapte de viteaz, i se părea că de-acum e binecuvântat și sfințit. Dar nu putù să scoată o vorbă, așà de tare îi bătea inima. Celălalt zise:

„Am venit acì ca să vă duc la biruință, ca

totdeauna; de câte-ori mă vei zări în luptă lângă regele tău, să ştii că nu i se va întâmplà nimic şi că veţi biruì!"—şi cu aceste cuvinte Ştefan-cel-Mare dispărù în cortul regelui. Stan rămase pe loc, şi trecutul trecea pe dinaintea ochilor săi, se gândea la toate acele straşnice răsboaie pe cari le-a purtat Ştefan-cel-Mare, cum în cincizeci de lupte s'a luptat şi mai totdeauna a fost rănit, dar cum mai totdeauna a ieşit biruitor şi a zidit patruzeci de biserici, pentru fiecare biruinţă un altar! De aceea erà el cinstit ca un sfânt, marele Ştefan cu braţul puternic, cu inima tare şi cu neînfrântă credinţă în Dumnezeu. Stan se gândea la acea noapte în care Ştefan gonit de Turci răsbise până sub zidurile Cetăţii Neamţului şi, învins, acoperit de răni sîngerânde, bătù la poarta zăvorită, şi cum nici o mână nu-i deschise; ci dimpotrivă, răsună glasul mamei sale:

„Cine e străinul care bate la poarta fiului meu?"

„Eu sunt, mamă, deschide! Sunt biruit! Rănile mă dor. Deschide, mamă! Turcii îmi adulmecă urma!"

„Cine eşti tu, străine, care ai îndrăsneala să vorbeşti în numele fiului meu şi cu vocea fiului meu? Niciodată fiul meu nu s'a întors bătut din răsboaie. Fiul meu e pe câmpul de luptă şi spulberă pe vrăjmaşi. Şi dacă totuşi aduci ruşinea asupra capului meu, atunci află că învins nu vei intrà aici!"

Şi Ştefan îşi duse buciumul la gură, strânse

oastea sa risipită şi gonì pe duşmani peste Dunăre dincolo de hotare, şi se întoarse apoi biruitor, salutat de maică-sa cu lacrimi de bucurie, în Cetate. Aceasta erà maică-sa!

Intr'o vreme, pe când căutà adăpost în munţi şi i se părea că nu va mai putea să ţie piept duşmanilor, a fost găsduit în casa unei femei voinice şi frumoase şi adormì de oboseală. In zori de zi ea îl deşteptă din somn şi atunci văzù el venind pe cei nouă feciori ai ei, fiecare în fruntea unei cete mari; ea 'i trimisese peste noapte ca să strângă oaste pentru Domnul lor, şi cu această oaste câştigă el biruinţi peste biruinţi, până ce Turcii fură isgoniţi din ţară şi Ştefan făcù o învoială cu Papa dela Roma ca să apere creştinătatea de Turci. Ştefan cu ţărişoara lui a fost un zid de care se spărgeau valurile năvălitorilor şi el a ţinut pe loc potopul hordelor turceşti.

Stan se gândeà la toate astea, până când venì schimbul gardei şi cum măreţul oaspe încă nu plecase, îl cuprinse jalea la gândul că trebue să 'şi părăsească postul. Soldaţii îl întrebară ce s'a întâmplat şi el zise încet: „A venit Ştefan-cel-Mare“. Aceştia se uitară lung la el, şi crezură că grozăviile de peste zi şi spaima nopţii l-au scos din minţi, el însă le spuse că-l vor zărì pe Ştefan în luptă, căci a venit să apere pe Rege şi ţara sa, atunci toţi îşi făcură semnul crucei, ncredinţaţi că poate totuşi soldatul grăià adevărul. Nu se putea ştì ce minuni se pot întâmpla, după cum scrie în sfânta scriptură, că po-

poare mici au fost în stare să biruiască neamuri cu mult mai puternice. Când, pe la cântatul cocoşilor veniră la Rege să-l vestească cum că atacul a fost înfruntat cu succes, îl găsiră cu fruntea între mâni, aţipit, şi când deschise ochii, se uită în jurul său şi întrebă dacă n'a fost nimeni în cort. „Nimeni“ ziseră valeţii şi ofiţeru de serviciu. „Dar eu am văzut...“ zise Regele şi tăcù, şi'şi zise că a visat că Ştefan a stat multă vreme cu el de vorbă despre chipul cum ar putea conduce mica sa oştire pe drumul biruinţei. Regele ar fi putut să jure că a vorbit aevea cu marele erou, dar nu spuse nimic, şi credeà că visul i-a fost trimis spre a-l întări şi mângăià în ceasul de grea cumpănă. Ce se petrecù însă în sufletul lui Stan, când a doua zi văzù mereu pe Ştefan în uniforma sa ciudată stând tot pe lângă Rege, măsurând cu privirea-i largă câmpul de bătălie, şi ori de câte ori veneau sburând gloanţele şi ghiulelele, ridicând liniştit mâna par'că ar fi putut să le abată din drum şi să-l apere pe principele pe care avea să-l ducă la biruinţă. Toată lumea spunea că Regele Carol se expune prea mult în bătaia gloanţelor, ca un comandant ce este şi care nu trebue să cadă, dacă vrea ca armata lui să fie victorioasă. Dar Stan ştià că nu încape nici o primejdie. Stan văzuse pe Ştefan care ţineà mâna sa ocrotitoare d'asupra lui Carol şi ştià că gloanţele n'au să-i atingă nici un fir de păr. Intr'o noapte stà în şanţ, şi ploua şi ningea, şanţurile erau umplute

cu apă aproape îngheţată, şi multora le degeraseră picioarele. Atunci se arătă iarăşi Ştefan şi se uită la Stan, care prezintă arma şi Ştefan zise, zâmbind: „Mâine o să înceapă un atac, cu care ghinărarul vostru vrea să surprindă pe Rege, dar va fi fără folos, fii pe pace, tu n'o să păţeşti nimic, eu sunt aici şi voi nu veţi fi bătuţi". A doua zi se întâmplă atacul nenorocos, şi Stan erà încă tot teafăr, cu toate că îl nimerise un glonte şi căciula îi erà spartă de alte trei gloanţe. El văzù însă pe Ştefan în luptă şi ştià că n'o să-l ajungă nici o năpaste. Dar în noaptea de 10 Decemvre Ştefan răsărì deodată în faţa lui Osman-Paşa şi-i zise: „Tu nu mai eşti în stare să ţii piept, mâine vei încercà o eşire, şi vei fi prins şi Plevna va trebuì să cadă; te-ai apărat ca un erou şi vei fi tratat ca un erou. Noi amândoi însă am încheiat astăzi unul cu altul; ceea ce n'am putut să duc eu pân' la capăt, pentru că moartea mi-a tras o dungă peste socoteală, iată că desăvârseşte Carol după amar de ani".

Şi în ziua de 10 Decemvrie căzù Plevna, şi Regele Carol merse călare să întâmpine pe Osman rănit, şi-l felicità ca pe un erou care a ştiut să apere cetatea mai mult decât ş'ar fi putut închipuì un om. Dar dacă n'ar fi venit Ştefan ca să'şi sprijinească poporul şi oastea sa, s'ar fi dus pe copcă cu toţii, nici Ruşii, nici Turcii, nici Românii n'ar mai fi scăpat cu viaţă, căci începù o viscolire ca aceea cum numai prin părţile noastre se pot vedeà, încât se prăpădesc şi oameni şi dobitoace,

pe de-asupra un ger de douăzeci de grade, şi Dunărea toată sloiu, că nu mai erà chip să se aducă nici o fărâmă de pâine. Regele părăsì Plevna şi pornì pe drumul cel mai grozav din toată viaţa lui. Ci iarăşi văzù Stan pe Ştefan mergând călare alături de Rege, şi nu se temeà.

Tot drumul dela Plevna până la Nicopole după Dunăre, erà sămănat cu cadavre de prieteni şi duşmani, cea mai mare parte însă Turci, cari părăsiseră Plevna hămesiţi de foame. Zăceu, steteau şi şedeau în şir morţii, toţi îngheţaţi bocnă înţepeniţi pe loc, cum se nimerise. Sau alţii ridicau mânile spre cer şi mureau. La căruţe steteau cai şi cărăuşi apucaţi de îngheţ. O ceată a fost găsită în jurul unei roate, din care aţîţase un foc, ca sà se încălzească o leacă, toţi erau morţi. Calul Regelui se ferea şi sforăià, căci la fiecare pas se poticneà de leşuri înzăpădite şi vroià să le ocolească. D'asupra tuturora se învârteau în cârduri corbii cari curăţau locul. Erà fioros. In sfârşit, iată Nicopole ajuns, acolo steteau prizonierii turci în şanţurile întărite şi strigau să le dea pâine. Dar pâine nu erà, sloiurile erau prea mari, nici o luntre nu îndrăzneà să treacă. In noaptea aceea erà cât p'acì să moară cu toţii de foame şi de ger. Insă Stan, care călărise şi el în garda regelui, zărì peste noapte pe Ştefan însuşi stând de strajă la locuinţa Regelui, îl văzù cum urcă pe povârnişul de polei spre cetăţuie alături de Rege, ferindu-l astfel de o cădere, şi peste noapte îl zărì rătăcind

încoace și 'ncolo și dăruind mângâere și aducând nădejdea în inimile sdrobite. Și a doua zi dimineața trăiau încă foarte mulți din cei zece mii, cari au îndurat această noapte de groază. Regele fù lăsat să treacă Dunărea într'o barcă; sloiurile o săltară deodată în sus și erà gata să se scufunde, însă iarăși zări Stan de pe țărm o figură înaltă pășind peste sloiuri, și luntrișoara sbură cu atâta siguranță printre ele, încât se părea că se supune cum îi făceà semn cu mâna. Ai fi zis că el porunceà sloiurilor, că erà stăpân pe ape, până ce Regele puse piciorul pe pământul românesc și erà în afară de orice primejdie. Pe urmă Ștefan mai ajutà la adusul pâinei pentru bieții oameni, astfel că strigătul înfricoșat încetà, și pe urmă Stan nu-l mai zărì. Căci trebuì să se așeze în pat ca să fie căutat de picioare, cari-i degeraseră și erau gata să se negrească: mulți flăcăi rămaseră cu picioarele prăpădite pentru totdeauna. El însă scăpă întreg și teafăr printr'o căutare bună și de aproape. Erà mângâiat, și gându-l purtà spre acela, pe care-l văzuse mereu. Știà că n'or să piară câtă vreme Ștefan va ținea mâna sa puternică d'asupra lor. Știà că Regele erà menit să ducă pe poporul său pe calea fericirilor, de vreme ce mai marele erou al neamului cu sufletu-i tare și drept-credincios îi stà alături. Și Regele Carol făcù întocmai ca Ștefan, el zidì biserici frumoase în toată țara, de aceea și Dumnezeu i-a stat aevea în ajutor. Și când după luni de zile, trupele își

139815

BUCUREȘTI UNIVERSITARA CENTRALA

făcură intrarea triumfală în Bucureşti, atunci Stan văzù încă odată pe Ştefan ca o umbră uşoară plutind lângă Rege, şi un altul venì întru întâmpinarea lor: erà Mihaiu-Viteazul care din depărtare salutase pe fratele său în luptă. Stan purtà stindardul, şi avea pe piept „Crucea Sf. Ghrghe“ şi „Virtutea Militară“. Şi braţul lui tremură uşor, când recunoscù pe eroi şi bucuros i-ar fi arătat şi celorlalţi. Aceştia însă nu vedeau nimic, ei ziceau că Stan a rămas cu meteahnă la cap, de multă zăcere în spital.

El însă spunea că n'a pierdut decât trei unghii. Şi din atâta lucru nu i s'a slăbit doar mintea, ci numai picioarele o leacă.

Cât o trăì are să se gândească Stan la: „Stăi! Cine-i e acolo“? din acea noapte dela Griviţa şi povesteşte copiilor săi şi prietenilor, când aceştia din urmă se adună sub teiu şi beau tutun în zilele de sărbătoare.

Şi râd cu toţii şi zic: „Ce straşnic povesteşte“! şi nu cred nici o iotă din toată povestirea lui, dar copiii cred şi se bucură că ţara lor are să ajungă mare şi tare, de oarece eroii trecutului o apără şi sar în foc pentru Regele ei.

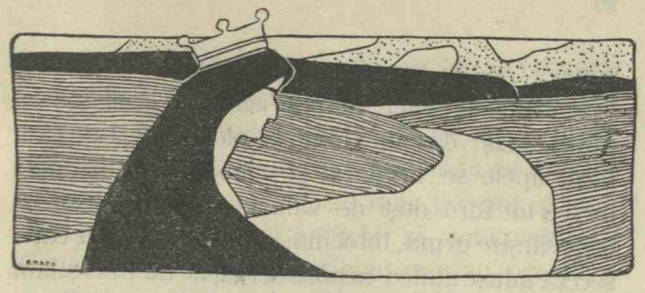

Râul Doamnei

In România este un râu care purcede din cei mai frumoşi munţi şi din cele mai adânci păduri şi care se chiamă Râul Doamnei. In apele lui se găsesc fire de aur, uneori foarte multe; am văzut o pungă plină cu aur curat, scos din acest râu. Intrebând de ce poartă numele de Râul Doamnei, oamenii mi-au spus următoarea poveste:

Dăduse odată peste ţară o secetă aşà de mare încât pe câmp şi în luncă nu mai zăreai nici un fir de grâu sau de iarbă, iar oamenii şi animalele se îmbolnăveau şi mureau pe capete, căci mâncau pământ, în loc de iarbă şi buruieni. Un an întreg nu căzuse o picătură de ploaie şi sărăcia era aşà de cumplită, cum nu se poate

spune. Câteva turme au fost trecute în ostroavele Dunării, căci numai acolo se mai găsea puţin imaş; dar în Ungaria plouase aşà de tare încât apele se umflară, şi ciobanii cu turmele lor cu tot fură duşi de valuri, pierzându-li-se cu desăvârşire urma, întocmai ca în anul trecut când seceta aduse atâtea nenorociri încât nu mai ştiam cum să înlăturăm nevoia. Pe atunci trăià o Domniţă foarte bună, numită Ruxandra, nespus de frumoasă în vesmintele ei lungi şi bogate, după cum se purtau în acea vreme: o rochie de mătase trandafirie, pe deasupra o mantie de mătase galbenă, tivită cu blană scumpă de samur şi pe cap purtà o căciuliţă de blană, împodobită cu diamante; părul ei lung cădea în valuri până la pământ, acoperit cu un văl de borangic subţire ca aţa de păianjen.

Domniţa Ruxandra aveà ochii mari, negri, cu sprâncene dese, buze roşii ca mărgeanul şi vocea foarte dulce şi armonioasă, care te înveselià când o auzeai.

Ea aveà minunate scule preţioase cari curând se duseră pe apa Sâmbetei, căci îşi vânduse toate colanele de mărgăritare şi cerceii, ca să vie în ajutorul săracilor. Dar aceasta erà ca o picătură de apă în mare, faţă de lipsa de nedescris care bântuià în ţară. După toate, de peste Dunăre, năpădiră lăcustele ca nişte nori deşi şi negri şi unde se lăsau, pierea şi frunza de pe copaci. Nu mai găseai nici un fir de iarbă, câmpiile erau lucii ca 'n palmă şi pomii nişte uscă-

turi. Arşiţa erà aşà de mare că secau pâraele şi fântânele. Vitele trebuiau să meargă cale de-o poştă ca să găsească o picătură de apă şi multe cădeau pe drum şi muriau, umplând de miasme întregul ţinut, căci nu se mai găseau destule braţe să îngroape şi oamenii şi dobitoacele. A fost un timp înfricoşat. Copiii muriau pentru că nu mai aveau ce suge. Nu auziai decât plânsete şi geamăte şi vedeai numai oameni hămesiţi şi slăbănogi, târându-se de colo până colo. Sărmana Domniţă îşi frângea mâinile, ea porunci să se scoată toţi sfinţii de prin biserici, oamenii îngenunchiau şi se rugau lui Dumnezeu pe ogoarele deşarte şi strigau la cer să le dea un strop de apă. Câteodată se ivià, în urma acestora, câte un nor, dar erà numai amăgire crudă, norul plecà cum a venit, aruncând câţiva picuri, cari nu ajungeau nici să stropească frunzele răsucite ce'ţi rămâneau în mână, făcute praf.

Domniţa îşi vândù rochile cele frumoase, blănurile, mantalele, ca să ajute pe săraci, dar toate erau ca o picătură în mare. Oamenii nu mai aveau porumb, care e hrana de căpetenie în România, vitele nu mai aveau iarbă, aşà că banii nu mai erau de nici un folos, ne mai având ce să cumpere cu ei. Lipsa erà de nedescris. Ai fi zis că cerul uitase cu totul de biata ţară sau voià să pedepsească pe creştini pentru că uitaseră de Dumnezeu când li mergea bine. Sfinţii nu mai voiau să facă minuni, oamenii nu mai puteau să mai are, căci pământul erà înţelenit şi tare ca

piatra și dobitoacele prea slăbite de nemâncare ca să mai poată trage, și chiar plugul se frângea ca și când ar fi arat printre bolovani. Bivolii abia mai găseau vreo baltă în care să poată stà, căci ei nu pot trăì fără să stea o jumătate de zi în apă. Iar ca să nu le facă rău soarele, trebue să li se ungă coastele cu glod. După cămilă, bivolul e cel mai răbduriu dobitoc, însă când nu mai crește nimic, se prăpădește și el. Albiile late și pietroase ale râurilor erau pustii și numai câte un fir de pârâiaș șerpuià prin mijlocul lor pe unde mai înainte nu erà vad și unde când venea zăporul se puteau ușor înnecà cărăușii cu cai cu tot. Domniţa auzià vaetele poporului său și plângeà, căci vedea că n'are nici o putere și erà ursit să piară.

Intr'o zi venì la ea o ţigancă bătrână, cu pipa în gură, cu părul sur, ce-i atârnà în șuviţe încâlcite de sub broboada roșie; cu o rochie zdrenţeroasă de o coloare nedeslușită, strânsă peste șolduri și încinsă cu sfoară, în picioare niște opinci rupte; cu braţele ca răşchitorile și cu ochii ca niște cărbuni aprinși sub sprâncenele stufoase.

—„Vreau să 'ţi descoper o taină, Domniţă, pentrucă eşti aşà de bună și totdeauna ai făcut numai bine neamului meu, ba chiar l-ai apărat când a fost pârât și prigonit. Și eu sunt crăiasă ca și tine, sunt crăiasa Ţiganilor și vreau să le ajut și lor și ţie. Știu un loc unde se găsește aur, nu-l mai știe nimeni afară de mine și tre-

bue să vii acolo singurică, pentrucă nu vreau să 'mi fure oamenii lacomi comoara. Tu însă poţi luà cât vei puteà duce şi cu el poţi cumpărà până ce o trece seceta, grâu, porumb şi fân de prin ţările pe unde a plouat. Ci de vei luà pe cineva ca tine, te voi face să rătăceşti aşà încât n'o să mai poţi eşì din pădure niciodată· căci eu ştiu şi farmece cari vrăjesc pe oameni de-i nenorocesc pe toată viaţa. Vrei să vii?"

Domniţa suspină: — „Sunt aşà de nenorocită, încât chiar dacă m'ai amăgì şi m'ai duce la peire, tot m'aş duce, căci cată să ajut pe bieţii oameni acum când Dumnezeu ne-a părăsit, şi mai bucuroasă aş fi să mor decât să mai văd mizerii. Ingădue-mi numai să 'mi iau rămas bun dela soţul meu".

— „Nu, nu se poate, lasă-l să creadă ce-o vrea, trebue să vii singură cu mine şi chiar acum, pentrucă se face noapte şi drumul e lung. N'ai umblat niciodată singură? Ţi-e frică?"

— „Nu mai mi-e frică, că sunt prea nenorocită şi dacă nu mă tem de moarte, de ce m'aş teme să umblù noaptea?"

Şi plecară amândouă din palat; ţiganca adormise santinelele, uitându-se lung în ochii lor până ce i-au închis şi aşà nu le văzù nimeni când au pornit. Se duseră ele, se duseră şi se tot duseră cât erà noaptea de mare pe o cale ce ducea la un munte. Spre dimineaţă Domniţa nu mai putea să meargă, de trudită ce erà i se închideau ochii mergând. Ţiganca o culcă sub un copac, se

aşeză lângă ea, cu luleaua în gură şi o lăsă să doarmă până 'n amurgit. Ea auzì pe cei trimişi să caute pe Domniţă, auzì strigătele şi văzù pe călăreţi trecând peste câmpie, însă sub copac, lângă ţigancă, n'o căutară. Când se făcù seară, porniră iar la drum, trecând pe lângă o tabără de ţigani, unde mai pâlpăiau focuri şi mai veghiau câţiva oameni, dar nimeni nu se apropie de ele; le făcuse oare vre-un semn bătrâna? Domniţa nu putù să vadă nimic în întuneric. Merseră iarăşi toată noaptea şi iată că ajunseră într'o pădure de brazi şi de fagi, mare şi întunecoasă, şi intrară în pădure; Domniţei i se părù pământul şi muşchiul moi pentru picioarele ei trudite pe cari le târâse prin colbul de pe drumuri, pe o arşiţă aşà de cumplită încât frigeau pietrele pe cari voià să se aşeze. Colbul i-ajungea până la glesne şi nici în pădure nu erà pic de umezeală, ci arşiţă dogoritoare. Pământul părea că răspândeşte peste noapte toată căldura ce-o primise dela soare în timpul zilei. Inainte încă de a se revărsà de zi, Domniţa auzì un şopot şi un murmur lin, se aplecă, îşi cufundă mâna într'un pârâu şi băù cu lăcomie, simţindu-se înviorată. Ii se părea că face un lung drum de ispăşire pentru neamul său şi par'că ar fi fost ursită să poarte pe umerii săi toată povara păcatelor, pentru ca să-şi scape ţara de peire.

— „Iată pârâul“ zise ţiganca. Când s'o lumina bine de ziuă, vom ajunge şi-'ţi voiu arătà locul de care ţi-am vorbit; acolo vei puteà să te

odihnești și apoi să aduni atâta aur, cât poți duce. Dar pentru asta cată să umblì o zi întreagă prin apă. O să poți?"

— „Trebue să pot", zise Domnița încet. Tot se mai temea să n'o înșele țiganca și drumul ei să nu fi fost de-a surda. Atunci se auzì întâiul ciripit de păsărică și o rază de soare aurì vârfurile pădurii. Ziua pătrunse încet prin frunzișul des și la lumina celei dintâiu raze ce cădeà în apă, ea zărì pe prundul pârâului o licărire ciudată, cum nu mai văzuse niciodată. Nu erau nici prundișul, nici razele soarelui cari luceau așà. Țiganca îi arătă cu degetul și zise liniștită:

— „Aur!"

— „Aur?" întrebă Domnița neîncrezătoare. „Cum poate să fie aici aur și nimeni să nu știe?"

— „Aici e aurul pe care numai eu îl știu, numai eu singură și de cumva mă dai în vileag, să știi că nu mai ai multe zile, însă poți luà cu tine cât vei puteà duce. Știi să umblì prin apă?"

Domnița își scoase în grabă condurii, își lepădă mantia de pe umeri, își sumese rochia și zise: „Pot umblà prin apă atât cât e nevoe ca sărmanul meu popor să capete pâine".

Vorbind, își scoase năframa și începù să culeagă una câte una firele de aur pe cari le zăria sclipind în fundul apei. Unele erau foarte mici, dar aur curat și așà de grele și strălucitoare că'ți luau privirile. Când își ridică ochii, se văzù singură în pădurea adâncă, țiganca intrase ca 'n pământ și ea înaintà, înaintà mereu prin apă.

Până 'n deseară năframa erà plină, dar ea se gândì că nu-i ajunge şi se întoarse din nou pe drumul lung ce-l făcuse prin apă, printre bolovani şi pietriş, cu picioarele sângerând şi îşi luă mantaua şi se învăluì în ea ca să doarmă, căci noaptea tot nu puteà să vadă nimic. Când

se trezì din somn, cu zorii zilei, erà tot singurică în bungetul acela de pădure, dar pârâul şopotea dându-i nădejde ca şi cum i-ar fi zis: „N'ai teamă, sunt eu cu tine şi te voiu mântuì".

Ea se scăldă în apă, culese vre-o câteva fructe pădureţe ca să'şi amăgească foamea, apoi luă năframa, o ascunse în sân şi îşi scoase iia ca s'o umple cu aur. Şi aşà merse ea mai departe prin apă până aproape de izvor şi aici se aşeză, pentrucă văzù că nu poate duce mai mult, căci povara erà grea şi iia şi năframa erau

pline. Ea nu puteà să-şi numere comoara, căci nu ştià ce preţ pot să aibă bulgării şi praful de aur, dar socotea că va fi în stare să cumpere mult porumb şi fân. Se culcă iarăşi şi dormì, căci erà din cale afară de trudită de umbletul cel mult prin apă şi pe pietre, de neîncetata îndoire din şele şi de singurătatea ce începea s'o înspăimânte. Umblà cu frica 'n oase mai cu seamă că ştià că are o comoară, pe când mai înainte erà săracă şi lipsită ca şi supuşii săi. După ce se mai odihnì, pornì de-alungul pârâului ca să iasă din pădure; nu se mai zărea nicăiri nici o şatră ţigănească, câmpiile erau deşarte, numai ici-colo câte o vacă slabă care mâncà lut şi pe urmă se aşternea să moară. In pădure se aflau multe vite, însă frunzele, hrană slabă, erau uscate şi foşneau ca iarna.

Ea mergea, moartă de oboseală, dar veselă, par'că ducea în mâni mântuirea; îi venea să strige la copiii ce-i întâlnea: „Vă aduc viaţă şi hrană!“ Dar fù silită să-şi întoarne capul dela nişte copii, ca să nu strige în gura mare vestea cea bună, căci se gândì că poate copiii ar spune-o numai decât în sat şi atunci toţi aceşti oameni leşinaţi de foame şi lacomi ar venì s'o jefuiască, pe când comoara ei erà pe seama ţării întregi. Trebuià să pună odată capăt foametei.

Legătura pe care o târà prin nisipul aprins când într'o mână, când în cealaltă, i se făceà tot mai grea, aşà că trebuì să se aşeze la umbra unui puţ, a cărui cumpănă se ridicà singurateca

în mijlocul câmpiei. Ea coborî găleata în adânc, mai găsì câteva picături de apă şi cu capul pe aur, cu braţele încrucişate peste boccea, adormì dusă.

Se deşteptă însă în curând, căci un bou îi suflase peste faţă şi îndată după aceea venì la ea un om cu înfăţişarea sălbatecă şi înspăimântătoare.

Ruxandra sărì drept în sus şi îşi ascunse legătura sub manta, dar omul vrù să i-o apuce şi să i-o smulgă ca o fiară flămândă.

— „Pâne?“ întrebă el răguşit.

— „Nu“, zise ea şi încearcă să'şi stăpânească tremurul vocii, „nici eu n'am pâine“.

— „Legătura ta e grea“, zise omul.

— „Nu, legătura mea e uşoară, n'am nimic în ea decât ciubotele“.

— „Dă încoa ciubotele, vreau să le iau eu?“

— „Tu ai ciubote mai bune decât mine“, zise ea „şi trebue să plec mai departe“.

— „Unde te duci?“

— „Mă duc în sat să caut de cusut“.

— „De cusut? Nu te cred, căci nu arăţi la faţă că te-ai pricepe la cusut. Ce vrei să faci acolo? Vrei să ne mănânci cea din urmă bucată de mălaiu? Stai, n'ai să te duci!“ şi zicând aceste cuvinte, începù să dea cu pumnii într'ânsa; ea simţea c'o omoară. Atunci îşi adună odată toate puterile şi cu legătura de aur îl izbì drept în faţă, încât omul meu se dete înapoi şi căzù fără simţire.

Apoi fugì cât puteà de iute de-acolo, fără

să mai cate îndărăt; şi până să-şi vină omul în fire, ea sosise în dreptul unei colibe sărăcăcioase. Acì stà o femee care fierbea fasole într'o oală.

— „Ia'mi mantaua 'n schimb“, zise Domniţa, „numai dă'mi de mâncare, căci mor de foame“.

— „Impart cu tine tot ce am, ţine'ţi mantaua“ — zise femeea şi-i dete aproape tot ce se găsià în oală mai aducând şi o felioară de dovleac copt pe care-l împărţiră amândouă. Domniţa însă îi lăsă mantaua şi-i spuse să i-o aducă în oraş, la cutare loc. N'are să-i pară rău de această osteneală. Femeia îi spuse ce ocol a făcut şi că o s'ajungă în oraş abia pe înserate. Ii mai arătă şi calea ce trebuià s'apuce şi Domniţa îi repeţi rugămintea să-i aducă mantaua în oraş, unde va fi răsplătită pentrucă n'a lăsat-o să moară de foame.

Şi se duse Ruxandra mai departe cu inima împovărată şi cu frica în sân. Ajunse la o şatră de ţigani şi cât ai clipì o împresurară din toate părţile mari şi mici, ameninţând-o să-i sfâşie nu numai legătura, ci şi hainele când le spuse că n'are nimic de dat. Atunci se hotărî repede, şi deşì răguşită de foame, de sete şi de praf, strigă din toate puterile numele bătrânei vrăjitorese, care o dusese la izvor. Pe loc se potoliră cu toţii şi rămaseră nemişcaţi. „De ce chemi pe crăiasa noastră“, grăì un bătrân. „Crăiasa voastră e bună cu mine, ca mă ajută şi mi-a arătat cum să desleg ploaia“. Şi Ruxandra începù să facă tot felul de semne în aer. Şi ca şi cum

cerul însuşi ar fi voit s'o ocrotească în sfânta ei călătorie, se ivì un nor în zare, care se apropià din ce în ce şi deodată căzură câteva picături de ploae. Ţiganii căzură în genunchi înaintea ei, îi sărutară hainele şi o lăsară să se ducă fără să-i facă nici un neajuns. In acelaş timp auzì tropote de cai în urma sa şi un glas întrebă: „N'a văzut nimini pe Domniţa noastră? O căutăm de zile întregi şi n'o putem găsì nicăiri". Ruxandra ridică mâna: „Vreau să vă duc la ea, ştiu unde este, numai luaţi-mă pe unul din caii voştri, căci nu mai pot merge".

Călăreţul se uită mirat la ea şi uimirea lui crescù văzând greutatea nespus de mare a legăturii făcute dintr'o iie de borangic şi la care trebuì s'ajute şi el ca s'o aşeze pe cal. El vroì să zică cevà, dar ea duse repede degetul la gură, făcându-i semn să tacă.

După ce se depărtară de cort, ea zise deodată:

— „Ştefane, nu mă cunoşti"?

Acesta erà mai să pice jos de pe cal, când se uità la ea şi văzù pe Domniţa în starea în care se găsea.

— „N'ai grijă, credinciosul meu Ştefan", zise ea surâzând. „Eu am făcut numai o călătorie la o icoană făcătoare de minuni, ca Maica Domnului să ne scape de nevoe şi vezi că a început să plouă mărunt".

— „Cum să nu asculte Maica Domnului pe o sfântă! Dar de ce târăşti Măria ta aşà legătură, puteai să fii jefuità şi n'ai mai fi putut merge mai departe".

— „A trebuit ca în călătoria mea să târăsc după mine o greutate cât mai mare, pentruca atât mai greu să atârne în cumpănă fapta mea bună; însă mi se sfârşiseră puterile, eram prea flămânzită şi prea însetată şi oamenii se năpustiseră asupră-mi, crezând că am ceva preţios acolo, pe când eu n'aveam nici atât ca să le pot dăruì ceva".

Ea povestì întâmplarea cu omul sălbătăcit de foame, care o bătuse mai s'o omoare, şi cu ţiganii cari au vrut s'o jefuiască şi cu femeea care a împărţit mâncarea ei cât erà de puţină şi căreia îi lăsase mantia ca să fie recunoscută când va venì în oraş.

In sfârşit se zăreau turnurile oraşului şi lângă ei se mai alăturară şi alţi călăreţi cari nu se puteau dumerì văzând-o şi cărora le făcea numai semn cu mâna, că nu mai putea să vorbească. Când intrară pe poartă se pornì o ploaie mare ce o muie în câteva clipe până la piele, dar Domniţa nu simţià nimic.

Când o ridicară de pe cal, ea căzù fără simţiri în braţele soţului său şi abia mai putù să şoptească:

— „Legătura e pentru tine, ia-o repede şi nu lăsà s'o desfacă nimeni, e numai pentru tine, ea va pune capăt tuturor nevoilor".

Apoi îşi pierdù cunoştinţa şi multe zile nu 'şi mai venì în fire. O dogorîse aşà de mult soarele şi erà aşà de sfârşită, încât oamenii se temeau să nu moară. Domnul la început nici

nu luă în samă legătura, însă unul dintre boieri o ridică, se miră de greutatea ei şi când Domniţa fù desbrăcată, se mai găsì încă una în sân şi când o desfăcură aflară aur curat. Boerul aduse Domnitorului iia şi zise:

— „Această greutate ne mai auzită a târît-o, Dumnezeu ştie cât de departe şi mi se pare că-i aur curat, de-ajuns ca să cumpărăm porumb şi fân pentru ţara întreagă; ea a mântuit-o, primejduindu'şi viaţa! Fie binecuvântată Domniţa noastră!“

Abia peste câteva luni merse ea călare cu soţul ei prin câmpiile acum înverzite, unde toate înviaseră după ploaia cerută şi dobândită, încercând să găsească drumul care i-l arătase ţiganca. Cu greu puteà să şi-l aducă aminte, căci călătorise noaptea. Insă, când intrară în pădure şi le eşì înainte pârâul ce-l străbătuse ea zile întregi, strigă tare: „Iată pârâul“; sărì de pe cal şi încercă să mângâe apa cu mâna, lăudând pe acela ce-i scăpaseră la vreme de grea nevoe. Domnul însă zise: „Al tău să fie pe veci pârâul şi al acelora cari vor venì după tine şi vor vrea să facă bine ţării“. Şi atunci făcù o lege, după care pârâul să fie numit „Râul Doamnei“ şi aurul ce s'o găsì acolo să fie totdeauna al ei. Râul Doamnei curge şi astăzi şi mai aduce din când în când câte-un fir de aur, dar nu aşà de mult ca pentru Domniţa Ruxandra care voise să 'şi scape poporul dela peire.

Măriuca

După o povestire auzită dela marele nostru poet Alexandri.

Erà Crăciunul. O samă de fete se strânseseră la Măriuca, într'o căsuţă singuratică, la ţară. Măriuca rămăsese acasă cu prietenele ei, căci părinţii plecaseră cu sania la o moşie depărtată, unde aveau să stea mai multe zile şi de aceea fetele lăsate 'n voia lor erau foarte vesele. Vedeai căpuşoare oacheşe şi chiar bălaie, ochi negri sau căprii, dar nici una nu erà aşà frumoasă ca Măriuca noastră, care avea părul negru ca pana corbului, ochii verzi ca marea, gene răsfrânte şi lungi ca nişte aripi, umbrindu-i jumătate chipul, nişte sprincene încondeiate, trase îndrăzneţ ca două arcuri, şi gropiţe ucigaşe în obrazul ca persica şi în bărbie, gura nu prea mică, dar rumenă şi dinţi — o minune, gâtul subţirel şi umeri frumoşi,

mâni şi picioruşe gingaşe, fragetă, dar năltuţă — într'un cuvânt erà frumoasă şi cu vino-'ncoace. Şi nu pe unul dintre flăcăi îl scosese ea din minţi şi se dusese pomina de frumuseţea ei, chiar peste hotare, până la Tătari, cari se oploşiseră nu departe dincolo de Prut şi băgau groază în Moldova toată, căci duceau cu ei sculele, pârjoliau ce nu puteau prădà, puneau podvoadă grea pe unde treceau, dar mai cu seamă erau vestiţi că fură fete frumoase. De-o bucată de vreme nu se mai pomenea nimic de ei, şi de aceea părinţii Măriucăi au plecat fără grijă, lăsând fetele singurèle acasă. Ei ştiau doar că au să petreacă mai bine singure şi Măriuca nu 'şi găsea păreche când erà vorba să facă lumea să râdă. Erà chiar vestită pentru aceasta şi fetele erau nespus de bucuroase de zilele ce le vor petrece împreună. Repede văzură că nu s'au fost înşelat, şi veselia nu mai se sfârşea. Se alungară prin zăpadă, se deteră cu sania pe dâmbul din apropiere, alergară prin casă şi născociră tot soiul de jocuri: schimbau strae de tot felul şi cântau şi jucau, căci Măriuca ştià multe cântece de joc şi nu se mai săturà de danţ.

Dar căzuse zăpadă cu nemiluita, aşà că nu mai puteau răsbate nici până în prispă, pe deoparte fiind prea greu să înnoţi prin troian, pe de alta de frica lupilor cari, pe acele vremuri, veneau până 'n sat. Merinde aveau din belşug în casă, aşà că fetele se simţeau tot aşà de bine ca şi înainte, ba încă le plăcea că sunt înzăpă-

dite şi pot stà nopţile scânteetoare, cu lună, împrejurul căminului vechiu, ca să se odihnească înfierbântate de joc, lângă un pahar cu vin fiert şi o felie de cozonac dulce, să spună cele mai înfricoşate poveşti, aşà de înfricoşate încât se uitau în toate părţile şi cu tot vinul fiert, le treceau fiori reci prin spate. Măriuca erà neîntrecută la poveşti, şi bine înţeles, toate i se întâmplaseră ei, sau unei prietene bune care nu minţia niciodată, sau bunichii, sau unei prietene bune a acesteia, în sfârşit tot unor oameni vrednici de credinţă, cari îşi păstrau sângele rece şi nu ştiau ce e frica.

— „Dar ţie", întrebă o copilă bălae care se făcuse palidă — „ţie nu ţi-e frică?"

—„Mie?" râse Măriuca, „poate să 'mi fie şi mie frică, însă până acum nu mi s'a 'ntâmplat aşà ceva, căci stafiile nu fac rău nimănui. Da, dacă ar fi tâlhari în carne şi 'n oase, nu ştiu zău ce-aş face, că pân' acu n'am avut de lucru cu ei".

Abia rostise cuvintele acestea, şi se făcù deodată foarte serioasă, puse degetul la gură şi arătă în jos. De desupt erà pivniţa, căci ele şedeau în rândul de jos, aproape de bucătărie, de unde mirosul cozonacilor le fagăduià noi desfătări. Toate fetele îşi aplecară capetele şi îngălbinându-se auziră la picioarele lor un râcâit ce se făcea tot mai deslusit.

Măriuca luă o hotărîre repede şi fugì afară urmată de toate prietenele ei, cari văzură cu groază că în loc să strige ajutor sau să fugă

în rândul de sus, ea liniştită şi cu sânge rece, apucă o secure foarte mare ce se află rezemată în colţul tinzii, pentru tăiat lemne, şi se întoarse în odaia în care auziseră sgomotul acela ciudat. „Ce vrei să faci?“ şoptiră fetele cari o înconjurară ca un stol de porumbiei. „Nu ştiu încă, dar vreau să mă apăr, pe mine şi pe voi!“ Fetele se uitară, pline de admiraţie şi de uimire, în ochii ei frumoşi în cari scăpără o schinteiere ciudată, pe când sprincenele mândre se încruntau. „Lăsaţi'mi mâinele libere, şi daţi-vă la oparte, ca să pot ridică securea“.

Ea şoptise aceste cuvinte repede, căci deodată o scândură se ridică, fù dată la oparte şi o mână se ivì pe marginea deschizăturii. Măriuca se repezì atunci şi-i reteză patru degete dintr'o lovitură. O scurtă înjurătură, o clipă de şovoială, apoi sgomotul unei căderi, vorbe schimbate în grabă şi pe urmă paşi cari răsunau înnăbuşiţi în zăpadă.

—„Mare minune“, zise Măriuca cu atâta linişte, ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic, „dar unde or fi câinii noştri?“ Apoi aţintì urechea cu mai multă băgare de seamă, dar nici un câine nu bătea.

—„Fiarele! i-au otrăvit“. Ea aruncă securea, şi bătù în palme; cât ai clipì răsăriră mai multe capete în uşă, ea arătă degetele de pe podele, şi sângele împrăştiat, precum şi gaura ce trebuià astupată, şi zise: „De bună seamă câinii noştri au fost otrăviţi, trebue să veghiaţi pe rând

noaptea asta, vă las aici vin fiert şi pâine, dar să nu închideţi ochii, căci, dacă nu mă 'nşel, au fost Tătari; curăţiţi aici, noi ne ducem în iatac şi nu ne mai scoborîm de acolo".

Vorba ei eră scurtă şi hotărîtă, oamenii pe cari îi strigase, păreau mult mai speriaţi decât dânsa şi se apucară cu mâinile de cap când pricepură ce faptă de viteaz săvârşise tânăra lor stăpână. Ei cotrobăiră pivniţa, cu torţe în mână, găsiră însă numai fereastra spartă şi un lac de sânge; cel ce pierdusc cele patru degete sângerase din belşug. De bună seamă că-i pierise chetul să mai vie pe aici, îşi ziseră oamenii pe când făcură curat şi bătură la loc scândura pentru ca aroma căldurii să nu iasă din odaie până după sărbători. Ei căutară câinii şi îi găsiră în adevăr morţi, otrăviţi; cercetară ograda până la poartă, peste care sărise tâlharii, urmele de sânge se vedeau foarte deslușite în zăpadă, şi ar fi putut să-i urmărească, dar aceştia o luaseră repede la goană şi par'că intraseră în pământ, deşi bătea luna pe câmpia ninsă.

Din noaptea aceea veselia par'că se cam stricase, fetele se cam temeau de odaia cu pricina, par'că ar fi fost necurată, nici nu mai puteau să joace acolo, rămaseră dar sus, aşteptând cu oarecare nerăbdare reîntoarcerea părinţilor. Tatăl Măriucăi se bucură când auzi ce suflet bărbătesc are singura lui copilă şi zise, oftând: „Ce păcat că fata asta n'a fost să fie băiat!" Măriuca oftă şi ea. Ce n'ar fi dat ea să fi fost băiat şi n'avea

nici o bucurie când se gândea că odată va trebui să părăsească vatra părintească și să se ducă după un om străin. Ea se despărți cu părere de rău de prietenele ei și le rugă să mai vină și altădată, că n'au de ce ocoli casa lor, de oarece le-a dovedit ea cum știe la nevoe să se poarte cu stafiile vii! Zicând acestea râse și 'și arătă gropițele în obraz și șiragul de dinți strălucitori, și plecară prietenele ei cu săniile și în gândul lor erau bucuroase totuși că nu mai stau în casa cea primejdioasă, unde ies mâini din podele. In visul și în amintirile lor mâna creștea tot mai mare, pe urmă se făcură două mâini, și pe urmă erà o ceată de tâlhari care se ascunsese în pivință și astfel merse mai departe povestea, iar acum se spunea că a fost chiar Ghirai, căpetenia Tătarilor, care s'a jurat să pună mâna pe frumoasa Măriuca. Măriuca auzì aceasta și râse. „Dar pe Măriuca n'a pus el încă mâna“ zise ea.

Iarna trecuse, primăvara erà în toiul strălucirii ei, și tineretul se bucurà de flori și de făgăduelile culesului, dar bucuria nu ținù mult, căccurând se auziră din toate părțile vești despre năvala Tătarilor și de tâlhării și prădăciuni înfricoșate.

Fetele mari, oricât de inimoase erau, nu mai făceau un pas afară din grădinile lor. Chiar și Măriuca rămânea pe-acasă, de oarece părinții ei îi duceau grija.

Pe câmp pâinea și poamele începură să se

coacă, Măriuca stà pe scară în vişin să culeagă câteva coşuri pline pentru dulceaţă, căci se mănâncă în România multă dulceaţă; când ceri apă — totdeauna ţi se slujeşte şi o linguriţă cu dulceaţă pentru ca apa să-ţi cadă mai bine. Măriuca în haină albă pe scara ei între vişinele rumene erà aşà de frumoasă încât nu-i de mirare că mândrul călăreţ ce trecea pe-acolo îşi oprì calul şi rugă pe frumoasa fată să-i dea şi lui o mână de vişine ca să 'şi stâmpere setea grozavă pe drumul cel lung.

—„Intide-mi căciula ca să ţi-o umplù“, strigă Măriuca prietenoasă; omul însă întinse cu mâna stângă căciula, se înaintă o leacă într'o parte, şi pe când copila punea vişinele, repede şi sigur îşi încolăcì el dreapta în jurul mijlocelului subţire, şi mai nainte ca să poată scoate un strigăt ori să 'şi dea seama de ce se întâmplă cu ea, se văzù aşezată pe şea în faţa călăreţului, care îi astupase gura cu căciula, iar calul o luă la goană de-i scăpărau copitele. Goniră aşà mereu şi 'ntruna, şi Măriuca începù dela o vreme să se uite în jurul ei, căci un singur gând o muncea, cum ar face adică să scape. El însă zise, scrâşnind: „Astăzi ai să 'mi plăteşti tu mie cele patru degete, frumoasa mea fetiţă, eu te-am văzut pe tine mai bine ca tu pe mine: tu recunoşti numai mâna mea când ţi-o arăt, dar eu ţi-am văzut faţa când mi-ai retezat degetele, a venit acù ceasul de răsplată, şi crud are să fie pentru tine ceasul acela“!

Măriuca îşi zise 'n gând că până ce nu eşti mort, mai ai încă zile şi câtă vreme ai zile poţi să te aperi şi să găseşti mijloace de scăpare şi deci nu trebue niciodată să te laşi în voia sorţii. Mai întâi de toate nici nu erà aceasta soarta ei, căci o ţigancă îi citise 'n palmă că va scăpà teafără din trei mari primejdii, înainte de a se mărità după un bărbat vrednic care o va iubì şi cu care va aveà foarte mulţi copii. Aşà dară dăduse acum peste a doua primejdie, şi vorba erà numai să nu 'şi piardă capul, să ia seamà la drum şi să nu treacă cu vederea orice prilej de scăpare. Slabă nădejde însă! Mai cu seamă după ce Prutul care venea foarte mare, fù trecut în not, iar goana şi de cealaltă parte nu mai contenì.

In curând ajunseră în Ţara Tătărească, şi Măriuca se gândea cât de părăsità are să fie ea acolo în mâinile înfricoşatului chan. El nu vorbì cu ea mai de loc, ci numai cu calul său pe care-l îndemnà să sboare mai repede câtă vreme se ştià în ţară duşmană, şi căruia-i îngăduì acuma un mers mai potolit. Măriuca socotea în mintea ei puterea bărbatului care cu mâna ciungă o ţinea aşà de strâns ca într'un cleşte, căci încercase odată să se desfacă uşor, dar unde erà chip să facă o mişcare! La o încercare ca aceasta el zâmbì doar tăcut şi o strânse ceva mai tare către sine, aşà că ea nu mai putea să aibă nici o îndoială că e cu totul în puterea lui.

In sfârşit sosiră în tabăra Tătarilor. Ghirai sărì

de pe cal şi ajută Măriucăi ce părea că nu mai poate stà în picioare şi înţepenise din pricina şederei de-a curmezişul pe şea. El îi arătă iarăşi mâna ciuntită şi râse, lăsând să se vadă dinţii cari îi străluceau ca nişte colţi de lup sub mustăţile lungi.

Pe urmă o închise într'o colibă scundă, şi în faţa colibei poruncì unei babe să facă un foc mare, pe care oamenii îl hrăneau mereu, până-ce flacăra se ridică mai sus decât coperişul casei, şi zise femeii să atârne d'asupra căldarea. Apoi încălecă pe un alt cal şi plecă d'acolo în altă parte, căci un om cu faţa cam îngrijorată îi adusese o veste pe care el însă o ascultà nepăsător, ca şi când n'ar avea nici habar. — Dar bătrâna femeie, care păzea focul şi-l aţâţà mereu, aruncà din când în când căutături pline de milă la frumoasa fată, şi tot mai des se uità la ea, iar când oamenii veneau cu lemnele, atunc întorcea faţa în altă parte şi mormăià un cântec încetişor ca pentru sine. La urmă Măriuca băgă de seamă cântecul acesta ciudat şi numai decât se încredinţă că erà pe moldoveneşte, şi că pricepe cuvintele, cari erau următoarele: „Când oiu adormì, sai pe fereastră afară şi fugi ca să'ţi scapi viaţa, căci el mai întâi vrea să se însoare cu tine, şi pe urmă te-or aruncà în căldarea aceasta dela foc, fugi, fugi, fugi cât ăi puteà de repede, dacă mai ţii minte drumul, iar de nu, Dumnezeu să se îndure de tine!“

Măriuca se făcù că n'a auzit nimic; dar când

oamenii se depărtaseră bine, ca să aducă iar lemne din pădure, sărì deodată pe fereastra pe care o închise după dânsa, şi fugì, cât o iertau picioarele, până ce ajunse la Prut. Apele acestuia erau mai mari şi mai tulburate ca 'nainte, şi vâjăiau umflate de ploi. Dar nu mai erà vreme de stat la îndoială, şi Măriuca erà mai bucuroasă să se înnece în valuri, decât să se mărite cu acel om înfricoşat şi să fie pe urmă arsă de vie. Işi desbrăcă hainele, le luă pe cap, îşi scoase imineii şi sărì fără teamă în valuri. Ea fù luată de vârtej şi pierdù multă vreme, dar nu se cufundă. Ajunse la mal numai cu o jumătate de leghe mai jos, dar aceasta îi zorì şi mai mult fuga, şi fără să mai stea la gânduri o luă la goană în spre locul ce şi-l însemnase în minte. Adeseaori se oprea ca să'şi tragă sufletul, căci înnotatul îi tăiase puterile şi respiraţia, şi nu avusese destul răgaz să se odihnească; deocamdată scopul de căpetenie erà să ajungă în pădurea din apropiere. Abia intrase acolo, când văzù cai venind în goană peste câmp şi mai mulţi călăreţi cari se risipiră în toate părţile. Nu degeaba se urcase ea de-atâtea ori prin copaci; ca o pisică se căţără în cel dintâiu copac şi se ascunse acolo. Erà şi vremea, căci pe loc veniră dedesupt călăreţi, cari vorbeau în limba lor tătărească despre fuga ei pe mal, de oarece căutau mereu pe jos. Ea însă dela râu încoace alergase prin iarbă uscată şi măruntă ca să nu i se cunoască paşii, şi punea

ades piciorul în urmele de copite de cal, astfel că pasul ei uşor abia se mai puteà ghicì, iar în frunziş se pierdù cu totul. Oamenii mai căutară o clipă, pe urmă se depărtară dând din cap. Se părea că-şi dau cu socoteala cum că Măriuca a trebuit să se prăpădească în valuri, de oarece porniră repede înapoi spre Prut şi începură să cerceteze pe malul lui în josul apei. Măriuca rămase în pomul ei până ce se depărtară binişor; pe urmă însă pornì mai departe, alergând cât putea să alerge de iute. Erà greu, pe jos, obosită şi flămândă să alerge ca un cal puternic, dar bunul Dumnezeu care o ajutase până acì, îi ajută şi mai departe. De câte ori simţea că puterile o părăsesc, ea făceà semnul crucei, şi atunci se însufleţeà din nou şi picioarele, care lăsau acum urme de sânge, o purtau ca în zbor mai departe. In sfârşit, abia-abia pe 'nnoptate începù să cunoască locurile şi zărì cele dintâiu case dintr'un sat vecin. Acolo căzù ea sfârşită pe pragul unei case, şi oamenii cari toată ziua ajutaseră pe părinţii desnădăjduiţi s'o caute, erau nespus de fericiţi, dar se cruciră de spaimă când o văzură în ce stare se află. Femeia o culcă în pat şi-i oblojì picioarele, îi dete sa bea, căci Măriuca nu mai puteà să mişte buzele de sete, iar bărbatul pornì în grabă la părinţii fetei ca să le ducă vestea cea bună. Căci sărmanii oameni erau cu totul desnădăjduiţi şi credeau că odorul lor e pierdut pentru totdeauna. Din tabăra tătărească nimenea nu s'a mai întors. Şi nu puteau

să'şi închipue alta, decât că o răpise tâlharii: cum?... nici ei nu ştiau. Când o văzură pe sărmana lor copilă aşà de prăpădită, nici n'o lăsară să le povestească nimic. Dar Măriuca începù să aibă în curând aşà de mare ferbinţeală, încât mereu povestea de focul în care erà să fie arsă de vie, de baba cea bună care o scăpase cu cântecul ei, aşà că părinţii încetul cu încetul înţeleseră pe deplin unde fusese; mai mult se îngroziră însă de Prut, pe care ea-l trecuse în not, căci povestea cu focul credeau că e mai mult o aiurare din pricina frigurilor, până ce Măriuca îşi mai venì în fire şi putù să le povestească pe larg şi limpede tot ce se întâmplase cu dânsa. De acì 'nainte pentru nimic în lume n'ar mai fi eşit ea din casă şi nici singurică nu mai voià să steà, căci .ea aveà credinţa că înfricoşatul Ghirai va mai venì încă-odată şi se va răzbunà.

Trecură doi ani. Se zvoneà că Tătarii din ziua aceea au fost bătuţi de mai multe ori şi s'au retras departe în văile Crâmului.

Măriucăi îi mai venise inima la loc, dar stetea tot ascunsă în casă, şi nici la biserică nu mai voià să meargă. Ea spuneà că poate să se roage şi acasă. Veniră însă peţitori de toată mâna cari doreau s'o ceară de nevastă, căci frumuseţea ei nu scăzuse, dimpotrivă par'că creştea pe zi ce merge.

Tatăl ei îi spuse într'o zi că a venit un negustor grec foarte bogat care-i cere mâna. E un

bărbat foarte frumos, şi de bună samă are să-i placă şi ei. Măriuca intră în odaie şi văzù un bărbat înalt cu o barbă mare, dar ochii lui aveau o căutătură aşà de ciudată par'că-i mai văzuse odată. Şi un fior de groază o cuprinse când omul se închină adânc în faţa ei, fără să scoată la iveală mâna ce-o ţinea ascunsă în haină. Ea grăì ceva cu dânsul, foarte sfioasă şi în silă, şi după plecarea lui, Măriuca începù să roage cu lacrimi pe părinţi să n'o deà după acest om, căci nu-l poate vedeà în ochi. Părinţii spuseră că aceasta vine cu vremea, şi când văzù că ea nu vreà să 'nţeleagă nici în ruptul capului, tatăl ei îi mărturisì că n'are încotro de oare-ce-i cu totul în mâna acestui om, căruia-i datoreşte tot ce are 'n casă şi pe câmp, şi că grecul numai aşà s'a învoit să nu-l scoată la mezat, dacă-i va dà pe fiică-sa în căsătorie. Cu multe lacrimi şi suspinuri trebuì sărmana Mariuca să se hotărească să'şi deà cuvântul. El nu mai venì, ci zise că se va întoarce în ziua nunţii, când vrea să aducă darurile miresei.

Măriuca plânse şi erà nemângâiată, şi frumuseţea ei se veştejea, căci sărmana copilă slăbise toată de groaza omului pe care nu-l cunoştea de fel şi care pusese mâna pe ea într'un chip aşà de necinstit. Pe urmă un glas dinnăuntru par'că-i spunea că nu e lucru curat cu omul acela, ochii aceia şi mâna ce rămânea în haină şi nu eşeà la iveală nicicum, toate acestea dau multe de bănuit. In ziua următoare trebuià să

fie nunta, căci trecuse patru săptămâni şi pe ziua următoare trimisese mirele vorbă, că va venì adică de-adreptul la poarta bisericii. Măriuca se rugase mereu-mereu, şi cerù ajutor dela Dumnezeu. Şi din spre zori adormì. Atunci avù un vis minunat: Ea văzù pe grec deodată fără barbă, par'că şi-o luase cu mâna, şi se încredinţă cu groază că erà într'adevăr Ghirai, care venise acolo schimbat astfel, anume pentru ca să-şi poată ajunge planul răzbunării; ea văzù mâna ce-o ţinea el ascunsă şi pe care o scoase din haină când trebuì să-şi facă cruce în faţa altarului, unde se făcea că stă alături de ea, şi cu un ţipăt se deşteptă. Liniştită, se lăsă să fie îmbrăcată ca mireasă, şi mama ei încercà să-i deà puţin curaj, căci erà aşà de tristă şi îngălbenită de groază, par'că s'ar fi dus la moarte. Mama erà foarte nenorocită că fata lor se jertfea pentru ei. Măriuca însă trase la o parte pe bătrâna ei mancă şi o trimise în partea locului ca să vorbească cu oamenii, lucru pe care aceasta l-aduse numai decât la îndeplinire; căci la poarta bisericii găsì pe toţi tinerii dintre cunoştinţele ei stând înarmaţi, şi ei înaintă cu pas hotărit, când văzù că toţi prietenii lor vin grămadă şi închid drumul spre biserică în aşà fel, încât nici un şoricel n'ar mai fi avut chip să treacă. Când îşi văzù mirele, erà cât p'acì să-i vie ameţeală, căci îl văzù acum aidoma ca în vis, par'că şi-ar fi scos barba care de bună seamă erà pusă, şi recunoscù foarte bine ochii; se uità necontenit

la mâna dreaptă pe care el o ţinea ascunsă în haină. Aşezată la stânga lui, păşi ea înaintea altarului. Când însă preotul o întrebă dacă ar vrea să trăiască împreună, ea strigă cât putù: „Eu nu mă mărit cu cine nu'şi face cruce!“ Grecul căută să-şi facă cruce cu mâna stângă. Ea însă strigă şi mai tare: „Cu dreapta! Cu dreapta!“ Şi iată că eşi la iveală mâna ciungă.

Atunci toţi flăcăii sar pe el şi-l leagă, şi când ai săi, pe cari el pe ascuns îi împrăştiase prin biserică, voiau să-l apere, se stârnì o luptă în toată legea, în care Românii dovediră şi prăpădiră pe Tătari. Pe Ghirai însă îl deteră pe mâna aprozilor domneşti, unde numai-decât i se tăiă capul pentru multele tâlhării ce le săvârşise. Pe Măriuca însă însuşi Domnul Ţării dorì s'o ia de soţie, fiindcă ea-i scăpase moşia de cel mai

rău duşman şi astfel se împlinì profeţia, că după a treia mare cumpănă va ajunge foarte fericità. Toţi o aveau dragă şi o cinsteau că a fost în trei rânduri aşà de voinică şi numai prin curajul ei cel mare înlăturase primejdia şi liberase ţara. Ea trăì mulţi ani fericiţi şi făcù mult pentru părinţii ei, pe cari îi scoase din toate nevoile şi le pregătì o bătrâneţe foarte senină.

Caleidoscopul meu

Scriu mult noaptea. Cum vine vara deschid apoi de perete uşile balconului meu, ca să bată 'năuntru luna şi stelele; atunci brazii încremenesc pe loc aşà de întunecaţi asemenea unor uriaşi cari înconjoară castelul ca o strajă puternică.

Aud atunci Peleşul vâjâind la vale, şi havuzurile în preajma castelului plescăind cât ţine noaptea. Şi iată că zânele pătrund la mine în casă. Zâna cea cu părul alb, frumos şi cu furca albă, şi zâna Imagina şi toate zânele celelalte de prin copacii şi florile care dorm încă duse sub povara de rouă ce le apasă căpuşoarele aproape la pământ.

Şi atunci e o frumuseţe, căci eu fac lumină

din belşug în iatacul meu, îmi place lumina, că aduce gânduri vesele, şi par'că îmbie mai cu drag pe zâne. Câteodată mă plimb şi pe balcon, încoace şi 'ncolo, iar sentinela se uită în sus şi crede poate că şi eu sunt vre-o zână, şi nu ştie dacă trebue să salute sau nu.

Căci lumea nu-şi închipue că nişte oameni cari au un castel şi un pat moale, se pot sculà de pe la două sau trei ceasuri noaptea. Nu ştie, fireşte, că acesta e ceasul zânelor cel mai potrivit, căci ele povestesc numai când totul doarme. Şi seara tot mai sunt oameni cari veghiază, dimineaţa însă dorm buştean cu toţii, numai luna şi stelele veghiază. Şi acestea scapără aşà de luminoase.

Aşà, într'o bună dimineaţă, pătrunse la mine zâna cea cu părul alb şi ţinea cevà în mână. Zâmbea. „Ştiu că ţi-e drag să spui poveşti copiilor!“ zise ea, „iacă, ţi-am adus aici cevà, şi e destul să te uiţi numai înăuntru şi-ţi vin poveştile de-a gata. Este un caleidoscop fermecat, n'o să iasă niciodată din mână omenească cevà la fel. Oamenii pun înăuntru cioburele de sticlă ca să se scalde culorile una într'alta, noi însă avem acolo cu totul alt soiu de lucruri cari se scaldă între ele, şi zărim lumea întreagă în caleidoscopul nostru“.

I-am mulţumit frumos pentru darul cel mândru, însă tot nu-i mulţumisem destul, că nu ştiam încă ce bucurie o să am pe urma acestui dar.

Când îl ridicai în dreptul ochilor, văzui numai

un fel de îngrămădeală, ca un furnicar, totul alergà alandala, — l-am lăsat atunci jos şi mă uitai la zână. Ea zâmbea. „Nu înţelegi încă nimic din toată şiretenia?“ zise ea.

„Nu, nu înţeleg nici de fel această îngrămădeală, ce 'nsemnează oare?“

„Uită-te încă o leacă, şi-o să vezi ce 'nsemnează“.

Şi când mă uitai mai pe 'ndelete, văzui o ţară în care oamenii se mişcau, şi oamenii mi se păreau a fi japonezi şi toţi alergau care 'n cotro şi erau grăbiţi straşnic, iar când întorsei puţin caleidoscopul, iacă văzui Westminster Abbey şi pe loc am înţeles că sunt în Londra, şi acolea erà Rotten Row cu toţi cavalerii şi trăsurile, şi iată şi Tamisa cu corăbiile, şi casele sărăcimei, suburbia de care nimeni n'are habar şi fără să vreau întorsei iarăşi, şi numai ce mă pomenii lângă Vesuv şi văzui o erupţie, şi izbucnea lavă aşà de multă, încât îndepărtai caleidoscopul, pentrucă mi se părea că râul de lavă ajunge mai până la mine şi e gata să mă învăluie 'n pară. Dar ne mai putând răbdà, dusei caleidoscopul iarăşi la ochi, şi iată-mă-s în Chicago, unde văzui expoziţia, acolo însă erau aşà de multe lucruri şi-o aşà de cumplită harmalae de oameni, că pe loc m'a luat ameţeala şi-am fost nevoită să mă odihnesc o clipă. „Ei, ce zici de darul meu?“, întrebă zâna. „Iţi place?“ „Da“, zisei eu, „îmi place, dar, la drept vorbind, mi-ai fi făcut nemăsurat mai multă bucurie,

dacă tu mi-ai fi dăruit un caleidoscop care citeşte 'n inimi. Goana de pe uliţi nici nu mă atrage pe mine aşà de mult, pot să mi-o închipuesc, însă cu mare drag aşi vrea să văd ce gândesc şi ce simt oamenii, ca să-i pot mângâià şi să le pot spune lucruri cari în adevăr le-ar face bucurie".

„O s-o capeţi şi pe asta!" zise zâna. „Dar ştii că-mi placi, îţi arată omul lumea întreagă, şi tu tot de către pădure".

„Lumea întreagă e 'n ochii mei un fleac pe lângă o singură inimă omenească; nu sunt curioasă de felul meu şi nici nu am de gând să scriu schiţe din călătorie, dar ceeace gândesc şi simt oamenii, asta vreau s'o ştiu şi să scriu despre asta, căci ei închid gura şi nu lasă nici ochii să vorbească, şi eu nu pot să ştiu niciodată ce se petrece în ei. Vreau să pătrund înnăutrul lor, ca şi cum n'ar există ţeastă, nici zăvor şi nici o taină".

„O Doamne!" zise zâna, „dar atunci de multe ori n'o să-ţi vină de loc la socoteală".

„Pot să văd ceeace vreau?"

„Dar, am să te învăţ să poţi vedea ce şi pe cine vrei, căci te înşeli amarnic dacă 'ţi închipueşti că nu vrei să vezi câteodată şi târguri şi locuri; când voiu vrea să-ţi arăt, de pildă, ce fac iubiţii tăi cari sunt departe, vei fi foarte mulţumită să vezi ţara ta, Rinul tău, pădurea ta, şi ce fac ai tăi, chiar dacă n'ar face alta decât să stea la dejun şi să citească gazete".

Şi pe când vorbea astfel, îmi puse iarăşi înainte caleidoscopul, şi văzui în adevăr toate cele ce mi le făgăduise, şi eram aşà de fericità par'că aş fi fost aeve în mijlocul a lor mei şi în ţara mea; văzui pădurea de lângă Rin, şi burgurile străvechi, văzui castelul meu, în care m'am născut, şi chioşcul din pădure, care se chiamà „*Mon repos*“, liniştea mea, şi tot şi toate! Da, erà aşà mare bucuria, încât mi se umplură ochii de lacrimi.

Atunci întoarse zâna, şi iacà văzui ceva ce nu mai văzusem de când lumea: gândurile oamenilor în icoane vii. Erà un lucru aşà de ciudat, că fără să vreau am scos un strigăt. Erà par'că se deschisese inimele dinaintea mea, şi par'că erau acolo nesfârşite privelişti şi icoane, frumoase şi urite; erà cevà cu mult mai bogat ca adineoară gloata de oameni şi mai zguduitor decât ţara mea şi toţi iubiţii inimei mele! Văzui cum un copil pismuià pe un altul, căci în inima lui erau toate lucrurile ce le avea micul său prieten, aşà de vii, par'că ar fi fost ale lui, dar cu un zăbranic d'asupra, şi zăbranicul erà întunecat şi făcea ca lucrurile să nu pară aşà de mândre. Erà acolo o casă de păpuşi, mă rog, aşà de drăguţă, cu iatacuri adevărate şi cu apă în scocuri şi lumină şi scări şi hambar şi pimniţă şi cu aşà minuni de păpuşi înăuntru, cari păreau fiinţe vii aidoma, şi în bucătărie ardea focul la plită şi fierbea cevà în adevăr, — erà straşnic de frumos; dar iacà şi urâtul zăbra-

nic negru, — căci copilul se gândì că nu-i a lui căsuţa de păpuşi, şi acest gând îi strică tot cheful. Mă uitai apoi în inima copilului, care primise în dar casa de păpuşi, şi acesta avea să lupte din răsputeri cu sine însuşi, căci băgase de seamă pisma micului său pieten, şi-l chinuià gândul: oare n'ar trebuì să-i dăruiască acestuia minunata căsuţă? Erà un copil foarte drăguţ, în care totul erà senin, nici urmă de zăbranic întunecat, erà acolo atâta lumină că nu mă 'nduram să 'ntorc caleidoscopul, numai ca să pot privì mai îndelung în inimioara lui de înger. Stete el multă vreme la gânduri, şi la urmă zise către calălalt: „Ia-ţi tu căsuţa mea cea frumoasă, numai să mă laşi pe mine să mă joc cu ea, de câte ori oiu poftì“!

„Nu“, zise copilul pismătareţ, „nu; vreau să fie numai a mea, nu pot să împart cu nimenea“.

„Atunci puneţi pofta în cui“.

Şi iată acum că se aşternù o umbră neagră şi-n inimioara cea senină, copilul se întristă foarte, căci voise să facă o bucurie fără nici un gând rău. Ar fi fost însă totuşi prea de tot să se lipsească aşà netam-nesam de frumosul dar, şi văzù atunci că celălalt nu erà vrednic de acea jertfă. Şi cu toate astea casa i-a fost dăruită lui.

Mai încolo erà un copil a căruia mamă zăcea la pat, mă uitai în inima lui şi văzui cum mama bolnavă locuià acolo, căci copilul o vedeà zi şi noapte, de erà sau nu lângă ea, şi iată mama

se făceà tot mai palidă, şi patul părea aproape scufundat de tot de multă zăcere.

Atunci mi se întâmplă cevà ce nici prin minte nu 'mi trecuse. Puteam să văd mizeria şi să citesc în inimele omeneşti, dar nu eram în stare să dau nici un ajutor, căci de multe ori nici nu puteam ajunge până la aceia pe care-i vedeam, ba nici nu ştiam măcar totdeauna unde se aflau, şi mă întristam amar din pricina asta.

Şedeam în iatacul meu cu telescopul vrăjit în mână, şi nu 'mi mai venea să-l pun la ochi de fel, pentrucă înăuntru zăream atâtea lucruri triste, unde orce ajutor erà peste putinţă. Ba chiar prin împrejurimea apropiată dam peste păcate pe cari mai bucuros aş fi vrut să nu le văd niciodată.

De câte ori îl duceam la ochi, mă întâmpinà câte o durere sau vre-o boală, sau un păcat, ori vre-o slăbiciune omenească, şi atunci întorceam capul. A doua zi în zori zâna Imagina venì pe o rază de lună şi zise: „Văd eu bine că nu preţueşti după cum s'ar cădea darul ce ţi l-am făcut; ai poftit să pătrunzi în inimele oamenilor, să stea ca deschise înainte-ţi, şi acum iată, că-l laşi în părăsire şi nici nu mai vrei să te uiţi în el; apoi treabă-i asta? Pasă-mi-te de aceea m'am străduit eu şi-am alergat ca să'ţi împlinesc dorinţa“?

Eu să mor de ruşine şi alta nu, totuşi îngânai: „De-aşi fi în stare să fiu de vre-un ajutor,

nu mi-ar venì aşà de greu, atunci l-aş întrebà mereu şi i-aş cere sfaturi".

„D'apoi nici chiar noi, că suntem zâne, şi tot nu putem să dăm ajutoare totdeauna, dar încă m-te tu, sărmană fiinţă omenească, ce mai vrei să mai faci pentru oameni?"

„Tot ce mi-e îngăduit să fac, numai să nu-i mai văd suferind, fără ca să le pot venì în ajutor"!

„Iacă, am să dau putere caleidoscopului tău, ca de câte ori îl îndrepţi în vre-un loc şi te înflăcărează dorinţa de a face bine, să poţi trimite în acea parte o rază vie şi călduroasă, care să însenineze şi să ţină de cald; mai mult nu pot să'ţi fac".

I-am mulţumit, dar cum erà să pun eu multă nădejde în puterea razei mele, când vedeam doară că nici măcar sfântul soare nu poate să-i facă pe oameni ca să fie mulţumiţi şi fericiţi, şi străluce pentru unii prea mult, pentru alţii prea puţin. Am dus caleidoscopul iar la ochi şi văzui nişte oameni nevoiaşi a căror căscioară erà inundată de zăpor şi în primejdie de a se prăbuşì mai 'nainte ca sărmanii de ei să poată fi mântuiţi de înnec. Şi văzui pe coperiş cum îşi frângeau mâinile şi se rugau, şi în lung şi 'n lat nici o barcă nu se zărea. Atunci mi-am zis cu toată puterea inimei mele: „Apa trebue să scadă".

Şi dinaintea ochilor mei fugì apa, căsuţa se învăluì în bătaia razelor de soare şi se uscà

văzând cu ochii. Imi râdea inima de bucurie și priveam cum oamenii mulțumeau în genunchi lui Dumnezeu, că i-a scăpat de pierzare, și credeau că e o minune la mijloc. In bucuria mea întorsei caleidoscopul fără să bag de seamă și pierdui scena de care nici nu știam măcar unde se petrecea. Și iată văzui o fetișcană care se oprise în drum și plângea, părea rebegită de frig și căută pe jos și nu putea să găsească ce căută din pricina amurgului care cădea. Atunci îmi îndreptai toată puterea sufletului meu într'acolo și pe loc băgai de seamă că lumina și căldura din caleidoscopul meu creștea pe măsura milei ce-o simțeam, și cu cât doream mai mult să fac bine, cu atât se făcea raza mea mai caldă și mai fierbinte. Văzui atunci cum căută copila spre cer pricina acestei lumini neașteptate, apoi începù să caute iar pe jos și de bună seamă găsise lucrul ce-l căută cu atâta zor și care mi se părù că este o băncuță, apoi pornì la drum mai departe; când însă luă seama că raza încetează și frigul iar se mărește, se mai întoarse înapoi până ce se încălzì bine, și nu putea îndestul să se minuneze și să tot caute pe cer acest soare necunoscut și străin.

Și iată veniră alți oameni dintr'o casă depărtată, și o femee soseà fuga amenințând și blestemând pe mica fetiță și aveà de gând s'o ia la trei păzește; copila însă îi întinse zâmbind bănuțul și-o trase în bătaia razei mele calde și biata femee se încălzì și se împăcă deodată și

desmierdă obrajii fetişcanei. Când simţii că le i-e deajuns, întorsei puţin şi dintr'odată toate se schimbară iarăşi. Acum erà o pădure, şi prin pădure treceà o căruţă de poştă singură care pasă-mi-te greşise drumul. Erà noapte adâncă, şi văzui deodată în desiş oameni cari se apropiau încet, pâş-pâş, de căruţă, cu pistoale în mâini. In aceiaşi clipă le-am luat vederea cu o straşnică rază de lumină şi luminai drumul, aşà încât surugiul putù să zărească încotro s'apuce şi în acelaş timp şi tâlharii văzură pe cei ce erau în căruţă, dar orbiţi, cum erau, nu mai puteau să ia la ţintă. Cărăuşul arse un biciu cailor şi căruţa o luă la goană p'acì în colo, iar tâlharii îşi tot frecau ochii şi nu mai vedeau nimic, căci avusese în ochi lumina unui soare şi acum noaptea li se părea şi mai neagră. Mă uitai încă odată în urma călătorilor care se tot duceau înnainte, în linişte; tâlharii însă scrâşniau cu pumnii ridicaţi către lumina neînţeleasă care le arsese ochii şi le suflase din palmă o pradă sigură.

Imi venea să râd cu poftă de furia lor neputincioasă. Ceeace credeau cei din căruţă nu puteam să văd, căci erau acum departe, şi căruţa erà acoperită, dar de bună seamă credeau c'a fost o minune din cer. I-am mulţumit în fundul inimei mele zânei celei bune pentru darul cel frumos; nu mai îndrăsneam să-l las din mână, acum când puteam să fac atâta bine, dar de multă oboseală m'a furat somnul şi am dormit dusă până se făcù zi.

Acum erà pentru mine o mare durere că nu puteam să veghez mereu şi să săvârşesc mereu binele cu ajutorul caleidoscopului meu. Dar zâna cea bună mă făcù să înţeleg că şi răul are un rost în lume şi că nu ni-e totdeuna îngăduit, nouă oamenilor, să-l împiedicăm, oricât am dorì-o din tot sufletul. Azi văzui o nuntă, care erà întradevăr adorabilă. Mireasa aveà o podoabă de peteală lungă cât lunga-i rochie albă de mireasă, a cărei coadă o purtau trei copilaşi drăguţi, cari şi ei erau în alb, şi picioruşele lor se încurcau în peteală şi în vălul ce atârnà până la pământ, şi iată mireasa care ocolea altarul, întoarse capul şi se uità cu faţa ei trandafirie la micuţii cari se uitau numai în ochii ei şi nu mai vedeau coada rochiei ce trebuià s'o poarte. Erà asemenea unei zâne şi copiii ca nişte elfi, şi înainte şi înapoi mergeau naşii cu lumânările îmbrăcate în alb. Şi mirele şi mireasa aveau cununi de aur pe cap, cu o cruce la mijloc ce se ridicà d'asupra creştetelor lor şi pe care ei o sărutară înainte de a le-o aşezà în jurul frunţilor preotul în bogate odăjdii. Mirele erà şi el tânăr şi aveà o căutătură ca de înger şi se uità la mireasa lui aşà de fericit şi zâmbì apoi vâzând pe micuţii purtători ale căror picioruşe în pantofi albi se încurcaseră de tot în firele de peteală şi cari nici nu băgau de seamă că mireasa nu mai puteà face un pas înainte. Erà o scenă adorabilă, o nuntă românească în toată legea, şi alţi copii aruncau flori la picioa-

rele mirilor pe când aceştia ocoleau altarul şi fetele tinere se plecau şi culegeau florile de pe jos pentru ca să capete şi ele un mire până la anul.

Caleidoscopul se întoarse, fără să'mi dau seama şi ochii mei căzură într'o fierărie şi iată, focul erà gata să se stingă, însă când îndreptai ochiana mea într'acolo se făcù dintr'odată o lumină atât de vie, par'că mii de foi ar fi suflat cu putere într'ânsa. Fierarul apucă ciocanul cu puteri înnoite şi lucrà, în vreme-ce se uità din când în când uimit să vadă de unde i-a venit ajutor tocmai în clipa când calfele lăsase toată treaba în plata lui Dumnezeu, şi stà bătrânul coprins de mânie şi se jurà să le tragă o păruială ca aceea. Insă calfele erau duse în sat la un foc, de care fierarul, luându-se cu lucru, nici habar n'avea. El avântà ciocanul, şi vâlvătaia creştea tot mai mare, din fier isvorà o ploaie de scântei ce le zăream strălucind în toate culorile, în vreme ce bătrânul, în zelul lui, nici nu le băgà în seamă. Calfele, cari ajutaseră la stins, se întoarseră acum şi văzură scânteile şi vâlvătaia din ferărie şi nu puteau să se dumeriască ce o mai fi şi asta. Se uitau în toate părţile, şi mutrele lor mirate mă făcură să râd. Meşterul însă se prăpădea lucrând de zor, încât uità de pedeapsa ce le-o făgăduise în gândul lui, şi căutà neliniştit în jurul său şi se întrebà cum se face că focul nu arde aşà de puternic când suflă ei cu foile? Ameninţă cu pumnul pe trân-

davii cari lăsaseră lucrul baltă, însă euii trimesei atunci un val de văpae aşâ de puternică încât ai fi zis că dogoreşte para unui soare în vatră şi fierarul meu nu voià să piardă nici o clipă şi începù să bată fierul şi mai avan cu ciocanul. Ai fi zis că din caleidoscopul meu ies gânduri prietenoase şi bunătate, – pe semne că nu descoperisem încă toate însuşirile sale.

Intrebai pe zână dacă s'ar putea să arunc câte-o privire şi în lumea lor de basme şi vis.

„De bună samă", zise ea, „ai toată voia, mai ales când vei fi obosită de pământ, sau când vei fi tristă, atunci poţi să te mai reculegi privind în împărăţia mea vrăjită".

Cum să zugrăvesc tot ce am zărit eu acolo! Ce e pământul faţă de ţărmul ăsta al poveştilor! Erau acolo grădini, minuni nu altceva, în care înfloreau toate şi se pârguiau roade fără preţ; erau feţe vesele de elfi drăgălaşi cari veneau de-a tumba plutind, sburând, înnotând, legănându-se pe sân de flori, prinzându-se 'n horă în jurul florilor, ba încă prin văzduh uşori ca colbul de floare, mă rog, erà o privelişte mai mare dragul! Şi printre toţi aceşti fericiţi elfi micuţi străbătea zâna întocmai ca o rază de soare care face toate lucrurile să fie şi mai frumoase şi mai vesele; ea avea furca veşnic încărcată cu mici daruri pentru copilaşii săi elfii, şi elfii desmerdau furca ce le aduceau atâtea bucurii.

Erau apoi bolţi de viţă încărcate cu strugurii ce atârnau aurii, şi castani plini de castane

coapte ce cădeau pe jos şi le mâncau elfii; erau fel de fel de soiuri de paseri de apă, ca bâtlani şi flamingo, dar cu nişte pene aşà de strălucitoare în mii de culori, cum n'oi mai vedea aeve niciodată. Iată şi colibri sburând ca nişte schintei, aşà scăpărau aripioarele lor în bătaia soarelui; iată mici şerpi strălucitori cu cununiţe de smarald şi safire pe cap, cu ochii şi pleoapele aurii cari jucau în toate culorile. Şi nimenea nu se ferea din calea acestor minuni de fiinţe cari alunecau încolăcindu-se pe tulpina florilor, par'că aşà le-ar fi fost dat de când e lumea, şi se lăsau prinşi de elfi cari îi desmierdau plini de dragoste. Erà o împărăţie a iubirii şi a păcii. Elfii purtau straie străvezii, schimbând mereu coloarea florilor din care răsăreau, trandafirii din trandafiri, lila din brânduşe, albastri din miosotis, verzi din burueni, aşà că ai fi zis că florile însăşi se mişcau într'o horă fermecătoare. Nu'mi puteam sătura ochii de atâta frumuseţe; ce uimire mă cuprinse însă, când zâna părù că dă fiecărui elf câte-o slujbuşoară de îndeplinit şi aceştia la rândul lor se răspândiră toţi în toate părţile. Dau să urmăresc cu ochiana pasul şi sborul lor, şi iată, văzui că zoreau să ajungă în grădinile oamenilor şi acolo îndreptau florile, pe cari oamenii le uitaseră ori nu le luau în seamă şi cari îşi închinau triste căpuşoarele, ba unii treceau în sbor peste lunci şi îndreptau crăiţele, păpădiile, chiar şi firele de iarbă ce le călcase 'n picioare copiii nebunateci, peste zi. Pasă-mi-te

florile le povesteau toate năcazurile ce aveau să îndure, căci plângeau. Fiecare avea câte-o lacrimă ce atârna pe frunzele sau de firişoarele cu stamină, dar elfii le mângâiau cu desmierdări domoale şi picăturile de rouă rămâneau aninate în potirele florilor, şi bietele floricele răcorite şi împrospătate se ridicau încetinel din ţărână, dar nu toate şi atunci elfii se aşezau lângă florile moarte şi se căinau şi se boceau şi nu mai puteau de jale, par'că ar fi pierdut un frăţior sau o surioară.. De-a surda erà însă plânsul, florile nu mai aveau puteri să se ridice şi le vedeam cum se uită cu recunoştinţă la micii elfi cari le ţineau căpuşoarele în braţe, pentru ca să poată murì încalte liniştite.

Veniră apoi elfi mari de tot, cari pe semne erau ai copacilor de pe luncă, şi aici altă jălanie, căci iată, oameni răi făcuseră un foc, aşà de aproape de trunchiu sau chiar în scorbura lui, încât bietul copac erà înnegrit de tot şi ardea în măruntaie, iar elfii nu îndrăzneau să-l stingă. Incercară ei de mai multe ori să se strecoare înăuntru, dar fumul îi înnecà şi steteau acum şi 'şi frângeau mânile pierduţi în faţa copacului lor şi nu puteau să-i ajute, deşì se sbăteau de moarte şi aduceau stropi de rouă ca să-i astâmpure setea ce-l topià de istov.

Nespus de mult m'am întristat văzând pe bieţii de elfi cât trebue să sufere ei din pricina neroziei unor oameni şi atâta jale erà pe capul lor, încât se făcură tot mai mici şi mai străvezi

şi mai sfârşiţi de puteri, ai fi zis că trebue să moară şi ei dacă s'o prăpădi copacul lor. Iar copacul ardea mai departe pe dinăuntru, şi eu vedeam suferinţa lui ca şi cum ar fi luat anume o înfăţişare omenească ca să 'mi arăte cât sufere; fui silită să 'ntorc caleidoscopul, căci prea mă secă la inimă. Iată că privirea mea pătrunse într'o gospodărie de muncitori, dar aşà de cu rost minunat întocmită, încât toţi muncitorii arătau veseli şi teferi dimpreună cu plodurile lor, şi jucau cu voe bună când se odihneau, aşà de puţin obosiţi erau. Nici pomană de muncă 'n silă, erau ceasuri de tihnă în cari de bună seamă făceau muzică şi'şi petreceau, căci îi văzui aruncând bile şi discuri şi lănci şi câte de toate alte jocuri îi desfătau; erau acolo grădini mândre şi răcoritoare, în cari puteau să se odihnească şi să 'şi stâmpere setea cu poame minunate, după dogoarea cuptoarelor. Şi erau aşà de voioşi, încât nici nu simţeau truda muncei lor, ci râdeau şi 'şi scuturau braţele şi pe urmă se întorceau iar la lucru înviorati. Stăpânii cari aveau acareturile, umblau printre dânşii şi aduceau copiilor jucării, şi tinerele domniţe ale casei învăţau pe copii şi le povesteau basme aşà de frumoase, încât nici nu le trecea prin minte copiilor să părăsească vreodată aceste locuri unde de mici au dus-o ca 'n raiu, şi ai fi zis că stăpânii şi muncitorii alcătuesc o mare familie în care câştigul este spre binele tuturora şi pe toţi îi înveseleşte. Multă vreme mă tot uitai acolo,

căci erà o adevărată mângâere să vezi asemenea lucruri, după ce zărisem în treacăt fel de fel de colţuri triste şi întunecate, unde muncitorii erau palizi şi posomorîţi şi păreau că cer dela stăpâni ceva ce aceştia nu voiau să le îngăduie. Niciodată nu puteam prinde cu urechea ce se vorbea, căci caleidoscopul meu ce e drept, mi-arătà ce se petrece, în cele mai depărtate zări, aşà de limpede par'că ar fi fost la doi paşi, dar de auzit, nu puteam să aud nimic, fireşte, numai din mişcarea feţelor puteam să ghicesc cam ce gândesc şi ce spun oamenii.

Dar mişcarea feţii spune aşà de mult celùia care-i deprins să priceapă şi să ghicească ce însamnă;

Aşà într'o zi văzui o mică fetişcană, care ducea demâncare într'o legăturică şi de bună seamă că avea de făcut un drum lung, căci încetul cu încetul se făcù întuneric, şi copila se uità mereu în jurul ei, îi erà frică, asta se vedea cât de colo. Şi iată, văzui un om aţinându-se după un copac, el se apropie de copilă şi voià să-i smulgă legăturica cu demâncare. Atunci eu îndreptai raza caleidoscopului meu drept în ochii lui, aşà fel încât rămase orbit pe loc, şi fetiţa din două sărituri se duse p'acì încolo, mă uitai după ea şi-i luminai drumul înainte, ca să meargă fără frică, vedeam cum îşi face mereu semnul crucei şi părea că mulţumeşte lui Dumnezeu că a scăpat-o de primejdie. Sosind la tat'-so, care o aşteptà cu inima strânsă, văzui atunci

bucuria şi uimirea acestuia, — când copila-i povestì întâmplarea şi ţinea mâinile la ochi ca să arăte tatălui său cum rămăsese orbit tâiharul, şi cum fugì ea de repede, cum însă lumina cea limpede strălucì şi mai departe înaintea ei până acì. Şi se uitară amândoi după lumină, şi erà acolo încă lumina, aşà că tatăl putù să vadă că fetiţa lui grăise adevărul.

Atunci întorsei caleidoscopul, căci eram multţămită, şi lăsai să mă fure somnul care de mult aşteptà în prag şi cerea intrare.

Când am pus iarăşi la ochi caleidoscopul, nu se limpezise încă de zi, luna bătea încă, şi luceafărul dimineţii strălucea încă viu pe bolta cerească; şi iată că mi-aruncai privirea într'o casă înaltă, unde locuià un student sărman care ar fi lucrat cu atâta drag, căci erà poet, şi toate nopţile lucrà pe ascuns la o carte foarte frumoasă, despre care nu suflase încă nici o vorbă nimănui, dar dela care el nădăjduià să-l scape din mizerie şi să-i aducă o pâine oarecare. Nu puteam să scriu eu pentru dânsul cartea, dar puteam să-i dau cel puţin aceea-ce-i lipsea, fără îndoială: lumină şi căldură. Mi-aşezai caleidoscopul în aşà fel, că masa lui de scris să fie toată în lumină, şi în acelaş timp făcui să se răspândească o rază de căldură, dar o căldură aşà de dulce şi binefăcătoare în preajma lui, încât el crezù la început că s'a înşelat şi că soarele a răsărit astăzi mai de vreme ca de obiceiu. Pe urmă îi venì să zâmbească singur la gândul

acesta, căci în casa lui soarele n'ajungea să bată niciodată. Puteam să văd cum se uită şi cercetează el pretutindeni în jurul său, să afle de unde-i vine această binefacere, dar nu puteà să priceapă odată cu capul. Cald, acum, erà, lumină aveà, — îşi frecă o clipă degetele înţepenite şi se întinse, apoi zorit apucă iarăşi hârtiile; eu citeam foarte clar ceeace scrià, şi văzui că tânărul scrie o carte nespus de mândră, şi că geniul său are să uimească o lume. Neobosită ţineam caleidoscopul îndreptat asupra mânilor şi frunţii lui, şi iată că descoperii atunci încă o însuşire a ochianei mele fermecate, şi anume că ea ajută fantazia şi din căldura ei izvorau gândiri fără seamăn de frumoase în mintea poetului, căci în curând putui să-i citesc gândurile din creer, mai înainte de a le aşterne el pe hârtie şi văzui atunci ce frumoase erau acele gânduri, şi cum sporeau mereu în jocul blândei raze, şi obrajii lui se rumeniră şi se simţea aşà de bine şi căpătà aşà de mare încredere în sine, încât fără să mai recitească scrià, scrià, scrià într'una şi nu mai simţea nevoià să 'şi aleagă cuvintele, care se 'nşirau dela sine, nu mai trebuià să se întrerupă, nici să 'şi frământe mintea. Am rămas aşà dară toată ziulica lângă dânsul şi-i ţinui de cald, nici nu îndrăzneam dealtminteri să mişc măcar ochiana, de teamă că n'o să-l mai găsesc, căci eram hotărîtă să-l ajut până la capăt. Văzui că aveà pentru dejun o bucăţică de brânză şi pâne uscată, şi nici un strop de

fiertură caldă; îi luai deci vederile şi-l adâncii într'un somn binefăcător din care se deşteptă înviorat, aşà că putea să lucreze mai departe. Ce n'aş fi dat să-i pot face rost de un prânz cum se cade! Intr'o seară văzui pe gazda lui venind o leacă mai târzior acasă, eu îi aruncai lumina 'n faţă aşà că ea trebuì să ridice ochii şi zărì atunci cum stă la fereastră tânărul şi cum are lumină fără lumânare şi scrie de zor par'că n'ar aveà nici gând să se mai oprească vreodată.

Erà aşà de uimită, încât rămase cu mâna straşină la ochi, şi se uità lung, nemişcată, într'acolo. El însă lucrà hojma mai departe şi pe masă-i rămăsese încă o firmitură de pâine, pe care el, de zorit ce erà, o uitase. Stete ce stete femeea aşà, şi deodată văzui că-i trece prin cap un gând, mă uitai în creerul ei şi văzui la ce se gândea: „Apoi omul acesta, dacă are el lumină când e' 'ntuneric şi căldură fără leac de foc în sobă, e de bună seamă o minune a lui Dumnezeu, şi cine ştie dacă nu mi-o aduce încă mulţi bani şi multă cinste“! Şi tiva 'n bucătărie, şi fă repede foc şi găteşte-i, cât ai clipì, o mâncare bună şi gustoasă. O văzui urcând scările, bătând la uşe, şi 'mi venì să zâmbesc, căci tânărul meu, n'aude n'a vede, lucrà înainte. Atunci femeia intră în casă şi rămase o clipă ţintuită pe loc, căci tânărul steteà scăldat în lumină, şi cu toate astea nu erà nici o lumânare aprinsă,

şi-i erà cald de bună samă, căci mânile lui erau trandafirii şi par'că nu-i degeraseră nici când.

Băgai de seamă că femeea-i zise cevà, şi el sărì drept în sus şi respinse mâncarea, şi de sigur spunea că n'are cu ce-o plătì, căci femeea arătă teancul cel mare de hârtii pe cari le scrisese el în câtevà zile, şi făcù un semn, anume că din munca aceasta poate s'o plătească înzecit. Tânărul râse atunci şi se aşeză şi mâncă. Doamne! Cum mai mâncà! Par'că nu mai mâncase de un veac!

Iţi făcea şi rău şi bine văzându-l. Femeea aveà — ce e drept — lacrimi în ochi, dar mai înainte vreme, când nu ştià ce podoabă are la casa ei, n'o lovise de loc mila nici de foamea, nici de frigul lui. Acesta însă abia 'şi amăgise foamea, şi iată-l iarăşi la masa lui de scris, şi peniţa sburà pe hârtie, şi gândurile sburau şi se făceau tot mai frumoase şi mai bogate, şi eu îl ajutai din răsputeri şi el nu bănuià. Nici că vă puteţi închipuì ce sfântă bucurie te cuprinde când ajuţi şi nimeni nu te ştie. Vezi că acela, căruia-i dai ajutor, simte farmecul recunoştinţii, fără de nemulţămirea de a se simţì mereu dator, şi fără ca cineva să-i aducă mereu aminte de binefacerea primită, — şi atunci tu te bucuri, par'că ai fi tu însuţi fericitul acela. Rămăsei lângă dânsul zi şi noapte cu căldura şi lumina mea, şi-l siliam să doarmă la vreme, ca să nu 'şi mistuiască prea mult creerii. El se frecà la ochi şi se supărà că nu poate să rămână treaz, că eu

îi închideam ochii și-l siliam să se culce, și pe urmă munca erà mai cu spor, și fără nici o urmă de oboseală. Gazda venea acum mai des, de multe ori fără nici un rost, și-i aducea mâncare și-i făcea focul, el însă adesea nici n'o băga în seamă, și stà temeea și se uità la el și nu putea pricepe de unde vine luminà cea vie ce-l impresurà ca strălucirea unui soare. Ea credea că geniul lui e așà de mare încât aruncă în preajmă-i raze de lumină, aidoma ca Moïse când coborî de pe sfântul munte, — și o văzuì apoi cum se duse pe la vecine și le povestì din fir în păr minunea, ba le-o și arătă, așà că toate vecinile mureau de pismă. Și iată că lucrarea uriașă erà acum săvârșită, și înaintea lui pășea lumina, când el se duse la librar, și el recunoscù razà care-i luminase toată vremea, și în loc de a întrebà pe librar cu teamă și sfială, dacă vrea să-i cumpere cartea, puse dela început condițiuni foarte bune. Acesta voià să-i-o lase ca s'o judece, dar tânărul erà foarte hotărît, el ştià că lucrarea lui e o inspirație de sus, și că e o carte bună și frumoasă, și raza îi tremurà jucând în liniile feței, și într'adevăr, văzui uimirea librarului când se uità la dânsul, și de acum ştiam că tânărul e bogat și o să i se ceară cărți mai multe decât ar putea el să scrie.

Intr'o seară, văzui o femee sărmană stând lângă pătuceanul copilașului ei bolnav, cu capul în mâni, și nici tu foc, nici tu mâncare, nici măcar destule sdrențe ca să-și acopere copilașul,

pe care-l scuturau frigurile. Eu îmi zisei: „Măcar căldură şi lumină sunt în stare să le dau“, şi lăsai să cadă asupră-le o fâşie de raze din caleidoscopul meu. Şi iată că băiatul se ridică în sus, întinzând mânuţele către lumina cea frumoasă, şi voià să prindă razele şi râdea de bucurie. Iar sărmana femee zâmbì, şi văzui cum căută în toate părţile de unde veneau lumina şi căldura. Şi copilul povestea tot ce zărea, căci eu făceam să-i joace 'n ochi fel de fel de culori din ochiana mea, până ce ochii aprinşi se înînchiseră dela sine şi prin somn mai zâmbea încă. De asemenea şi mama sdrobită de veghere îşi lăsă capul să-i cadă pe marginea patului, şi adormì lângă prunc, şi aşà dormiră ei duşi până în zori, şi copilul se deşteptă teafăr, însă, vai! sfârşit de foame! Şi caleidoscopul meu nu putea să le dea şi de mâncare! Vedeam cum plânge, sărmănelul, de foame, şi mama plângea cu dânsul, căci n'avea nimica. Atunci mi-am zis: Dacă o voi încălzì-o bine, poate că are să-i vină laptele, căci ea se apucà mereu de piept ca şi cum ar fi fost deprinsă să-i dea să sugă copilul, după cum fac adeseori oamenii săraci, căci în chipul acesta îşi hrănesc, cel puţin, odrasla în zilele când pâinea e rară şi se scumpeşte prea tare.

Auzisem de femei sărace, cari şi-au alăptat pruncii vreme de trei ani de-arândul. Indreptai razele mele cele mai frumoase asupra femeii, ca s'o încălzească, şi dintr'odată văzui că 'şi apleacă

sânul spre copil şi acesta suge lacom. Copilul erà acum, slavă Domnului, hrănit. Acum însă erà vorba să fac rost de mâncare şi mamei. Aceasta era greu de tot. Imi frământam mintea în tot felul şi nu ştiam cum să fac. Şi iată că văzui o fetiţă micuţă, care 'şi cumpărà în stradă o grămadă de castane, nişte castane foarte frumoase, fierbinţi şi prăjite tocmai atunci, şi le arătà guvernantei cu ochii strălucitori de bucurie, aveà un coşuleţ plin cu vârf şi câte nu 'ncăpeau, în manşon. Atunci eu dau drumul celor mai mândre culori cari începură să joace mereu dinaintea fetiţei, când mai aproape, când mai departe şi fetiţa nu mai vrea să se despartă de ele, ci alergà mereu după mândreţea aceea de curcubeu, târând după sine şi pe guvernanta care, curioasă şi ea, se lăsà bucuros dusă de mână. Aşà am momit pe copilă în casă, pe scările mâncate de cari, până sus în iatacul femeii sărmane pe care o străluminaiu cu putere, aşà că obrajii ei supţi să atragă dela început privirile fetiţei.

Văzui atunci cum vorbea fetiţa cu femeea, care, bag-samă, îi povestea minunea din noaptea trecută, căci arătà mereu locul unde fusese aşà de cald încât îşi căpătase laptele, şi pe urmă văzui cum fetiţa golì toate castanele în poala femeii, care le mânca cu lăcomie, şi cum guvernanta îşi însemnă adresa. Ştiam că de-acì 'nainte femeea e la adăpost, şi n'o să mai fie lăsată în prada nevoilor. Intorsei caleidoscopul,

mulţumindu-i din toată inima pentru toate binefacerile lui.

Pe câte dobitoace înţepenite de ger nu le readuse la viaţă raza caldă a ochianei mele! Ba încă pe doi copilaşi sărmani, cari adunau vreascuri din pădure şi-i acoperise viscolul, i-am încălzit aşà de mult până ce îşi veniră în fire şi alergară râzând în calea părinţilor speriaţi, cari socoteau că bieţii lor copii ar fi degerat în zăpadă, şi au dus oamenii lumânări la biserică şi ziceau c'a fost o minune a Maicii Domnului care a veghiat asupra copilaşilor. Eu însă de mult îndreptasem ochiana spre alte ţări. De multe ori nici nu ştiam în ce ţară anume sau în ce colţ de lume mă aflam, şi de multe ori dădeam ajutor, înainte de a ştì. Dar pretutindeni sunt oameni cari suferă şi au nevoe de ajutor, mai ales p'acolo unde e mai mult frig decât cald şi pe unde omul şi dobitoacele duc dorul soarelui. Odată lăsai să străbată raza mea într'o colibă de eschimoşi în mijlocul iernii, în toiul nopţii.

Dar iată că bieţii oameni se înspăimântară grozav şi am înţeles atunci că ei nu urăsc nicidecum noaptea lor cea lungă şi iarna fără de sfârşit, ci se simt foarte bine odată ce s'au deprins aşà. Ei crezură că se prăpădeşte lumea pentrucă se făcù lumină fără de veste. N'am voit să-i mai speriiu. Ajutai exploratorilor din polul nord ca să 'şi găsească drumul, ei crezură că e o lumină polară, şi scăpară din primejdia în care se aflau. Am mulţumit de repeţite ori zânei celei bune care

'mi dăduse putinţă de a face bine, în loc de a stà cu mâinele în sân, când vedeam atâţea oameni şi animale în chinuri. N'aş fi fost în stare să rabd multă vreme aşà cevà. Acum însă tot eram de-un folos pentru unii, deşi nu pentru toţi câţi aş fi dorit, şi nici nu puteam să fiu, chiar dacă aş fi rămas şi zi şi noapte lângă caleidoscop, fără să dorm şi fără să mai mănânc, şi fără să mai am alt rost pe lumea aceasta. Ochii mei n'ar fi fost în stare să mai îndure şi de sigur că, la urmă, aş fi orbit de prea multa lumină puternică, şi iată de ce într'o bună dimineaţă ochiana mea pierdù puterea farmecului, şi tocmai când mă simţiam mai nenorocită din pricina asta, răsărì zâna în faţa mea şi zise:

„Nu trebue să te nenoroceşti pe tine însă'ţi, ajutând pe alţii. Tu îţi pui ochii în primejdie, şi de aceea vei fi silită să te lipseşti de acea putere care te face aşà de fericită, căci mai ai încă nevoe de ochii tăi, şi acei ce trăesc aproape de tine nu te pot avea îndestul, dacă privirea ta va rătăcì pururi în depărtare. Uită-te în preajma ta şi vei găsì aşà de mult de făcut, că o să 'ţi umple toată rămăşiţa vieţii şi puterilor tale. Poţi pe alte căi să încălzeşti pe cei înfriguraţi şi să umplì stomacurile celor flămânziţi. Poţi să lucrezi cu ei alături, şi să-i înveţi să iasă ei prin ei însuşi d'asupra nevoilor".

M'am întristat foarte, dar i-am mulţumit totuşi, căci vedeam bine că zâna cea bună avea dreptate şi-'i foarte înţeleaptă, şi de atunci am fost

nevoită să intru în rând cu ceilalţi muritori şi să viu în ajutorul săracilor prin societăţi de binefacere şi prin tot soiul de alte mijloace. Dar astea nu se făceau aşà, cât ai clipì din ochi, şi nici nu erau aşà pe neaşteptate ca minunile ochianei mele, totuşi erau de folos şi, la urma urmelor, trebue să ne împăcăm pe acest pământ cu mijloace pământeşti, cari ajung mai departe decât ne-am închipuì, numai să ne dăm şi noi puţină osteneală.

Insă când soarele bate drept în havuzuri şi aruncă în ele necontenite curcubee, atunci mă gândesc adeseori la ochiana mea fermecată şi la culorile ei strălucite, cu cari puteam să înveselesc atâta lume!

VERIFICAT
1987

TABLA DE MATERII

	Pag
Povestea despre Regina milostivă	1
Stai! Cine-i acolo?	8
Râul Doamnei	19
Măriuca	33
Caleidoscopul meu	49

VERIFICAT 1987

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ Bucureşti

VERIFICAT 2007

E.K